

Møte for lukkede dører, Stortinget 24. juli 1922

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 24. juli 1922 kl. 17.00.

Præsident: Otto B. Halvorsen

Præsidenten: Møtet er sat for lukkede døre, og præsidenten foreslaar ogsaa, at dørene holdes lukket indtil videre, idet utenriksministeren vil gi fortrolige meddelelser om Spitsbergens spørsmålets internationale stilling for øieblikket. - Hvis ingen uttaler sig derimot, gaar præsidenten ut fra, at Stortinget er enig i, at dørene er lukket.

Præsidenten foreslaar da, at regjeringens medlemmer og Stortingets fuktionærer og referenter og de andre i § 53 i forretningsordenen nævnte funktionærer samt expeditjonschef Hillestad og bureauchef Foltmar faar adgang til møtet.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Utenriksminister Mowinckel: Jeg har fundet det heldig, før man for aapne døre behandler finanskomiteens indstilling angaaende Spitsbergen og Bjørnøen og proposition nr. 119, at jeg fik anledning til for lukkede døre at redegjøre litt for hvorledes Spitsbergens stilling i forhold til Norges suverenitet er for øieblikket. Denne sak er jo gaat noksaa langsomt, og den har mødt mange vanskeligheter. Man var meget snart paa det klare med, at suvereniteten over Spitsbergen kunde Norge ikke godt ta, traktaten burde ikke ratificeres, før vi var sikker paa, at bergverksordningen deroppe var etablert paa en maate som var tilfredsstillende for os. En overtagelse av Spitsbergen uten tilfredsstillende bergverksordning kunde bringe os mange ulemper og vanskeligheter, ikke mindst hvis det skulde utvikle sig slik, at fremmede magter fik store økonomiske og arbeidende interesser deroppe. Følgelig har denne bergverksordning været under forberedelse i længere tid fra norsk side, og da man endelig var færdig, blev den drøftet underhaanden med de to magter, som hadde særlige interesser deroppe, nemlig Storbritannien og Sverige. Meningen var, at ifølge artikkel 8 i Spitsbergen-traktaten skulde den norske regjering "meddele de andre kontraherende magter utkastet til bergverksordning 3 maaneder før den trer ikraft. Hvis inden denne frist en eller fler av de nævnte magter foreslaar at forandre denne ordning, før den blir bragt i anvendelse, skal den norske regjering meddele disse forslag til de andre kontraherende magter, forat forslagene kan bli prøvet og avgjort av en kommission bestaaende av en repræsentant for hver av de nævnte magter. Denne kommission sammenkaldes av den norske regjering og skal træffe sin avgjørelse inden en frist av tre maaneder efter sit første møte. Dens beslutninger træffes med stemmeflerhet." - Da man efter langvarige drøftelser var naadd til enighet - ialfald en foreløbig enighet, for der var tat visse reservationer baade fra svensk og engelsk side - var det regjeringens mening straks at sammenkalde kommissionen, forat man kunde naa videre og nærmere en endelig avgjørelse med

hensyn til Spitsbergen. Den norske regjering sendte da overensstemmende med traktaten sit utkast til bergverksordning til de øvrige signatarmagter den 7. septbr. ifjor for paa den maate at faa sat det hele igang. Det staar uttrykkelig i artikkel 8, at utkastet skal sendes til de øvrige signatarmagter, og saa skal denne kommission træde sammen. Imidlertid meldte Holland sig og sa, at de som følte sig stødt over ikke aa være tat med til underhaandsdrøftelserne vedkommende bergverksordningen, nu vilde henstille til den norske regjering at det fik anledning til underhaanden at drøfte ændringsforslagene og se paa saken, forinden kommissionen traadte sammen. Den hollandske regjering mente, at man da nogenlunde snart og let skulde naa til en enighet. I anledning av at den hollandske regjering følte sig stødt over ikke at være blit tilkaldt, hævde den norske regjering, at det hadde den ingen grund til, for dengang da disse to magter var tat paa særraad, hadde disse specielle og store interesser paa Spitsbergen, hvad Holland dengang ikke hadde. Siden var Holland ved indkjøp av norske rettigheter ogsaa blit besidder av herligheter paa Spitsbergen. Til at begynde med hadde ikke den norske regjering saadan stor lyst paa at gaa til saadanne særforhandlinger med den nederlandske regjering. Man mente, at den rette fremgangsmaate kanskje vilde være at gaa til kommissionen og faa de hollandske ændringsforslag fremlagt der - Holland var den eneste stat som hadde fremlagt ændringsforslag - saa kunde saken tas op til drøftelse i realiteten der og faa sin avgjørelse der. Imidlertid raadet vor minister i Paris, som jo har hat meget med disse ting at gjøre, os til absolut at søke en underhaandsordning med Holland, fordi han kunde tænke sig, at der ellers fra Hollands side, i en stigende bitterhet over at være blit sat tilside, kunde søkes samarbeide med andre magter, naar kommissionen hadde møte, og at en uenighet der kunde oppstaa som kunde bli til skade for vore interesser. Følgen derav var at hollandske eksperter, den hollandske minister i Kjøbenhavn og vore fagkyndige her hjemme drøftet de forskjellige spørsmaal, som var reist fra hollandsk side. Og vi blev enig om i mellemtiden at utsætte den allerede forberedte indbydelse til signatarmagterne, slik at kommissionens sammentræden kunde utskytes til vi var naadd til et resultat i disse forhandlinger med Holland.

Vi understreket likeoverfor Holland meget sterkt betydningen av, at der blev gjort fortgang, saa vi snaest mulig kunde komme til et resultat.

Disse Hollands indvendinger eller ændringsforslag likeoverfor den norske bergverksordning var av adskillig betydning. § 35 i bergverksordningen handler om de ældre okkupanter rettigheter og bestemmer bl.a., at de personer der som ældre okkupanter blir kjendt eiendomsberettiget til et omraade paa Spitsbergen, i et tidsrum av 10 aar skal ha eneret til mot et visst gebyr og efter indsendelse av utmaalsbegjæring til myndighetene at faa de utmaal, de ønsker inden omraadet. Efter utløpet av 10 aarsfristen vil ogsaa andre end grundeieren kunne faa utmaal paa omraadet, forsaavidt grundeieren ikke har belagt omraadet i sin helhet

med utmaal, og saaledes faa adgang til at drive bergverksdrift paa omraadet. Fra hollandsk side blev anført, at denne bestemmelse staar i strid med Spitsbergentraktatens artikel 6, som fastsætter, at "erhvervede rettigheter", som tilhører signatarmagternes undersaatte, skal anerkjendes som gyldige. Anerkjendelsen av de erhvervede rettigheter maa, hvis den ikke skal være værdiløs, foruten eiendomsretten ogsaa omfatte retten til bergverksdrift. Den heromhandlede eiendomsret omfatter, efter den hollandske regjeringens mening, fremfor noget andet ret til bergverksdrift. Okkupantenes ret til bergverksdrift burde derfor av den lovgivning, som skal gjælde paa Spitsbergen, respekteres som en "erhvervet rettighet". Den nederlandske regjering foreslog i henhold hertil at grundeierne definitivt skulde bli stedsevarende utmaalshavere inden sit eiendomsomraade uten at erlægge noget gebyr og uten nogen utmaalsbegjæring eller utmaalsforretning. Paa den maate vilde andre personer for altid være avskaaret fra at faa utmaal inden omraadet. Den norske regjering fastholdt imidlertid i sit svarmemorandum, som blev avgitt 23. februar iaar, utkastets § 35, som efter dens mening ikke staar i strid med traktatens bestemmelser. Traktatens artikel 6 innskærper sig nemlig til i almindelighet at uttale det princip, at "erhvervede rettigheter" skal anerkjendes som gyldige, idet der med hensyn til den nærmere regulering henvises til traktatbilagets bestemmelser. Av bilaget fremgaar, at den ret til grunden, som kan tilkjendes okkupantene, betegnes som eiendomsret; men skjønt denne eiendomsret betegnes som "utelukkende" tas der dog uttrykkelig forbehold med hensyn til den bergverksordning, som omhandles i § 8 og der gis ogsaa uttryk for at eiendomsretten blir underkastet de lover og forskrifter som ellers maatte bli gjældende for Spitsbergen. Den norske regjering meddelte videre, at dersom ikke det i utkastet indeholdte princip om okkupantenes rettigheter og pligter blev opretholdt, kunde regjeringen ikke ta ansvaret ved at forelægge bergverksordningen for Stortinget, da man tillægger dette princip en avgjørende betydning for etablering av effektiv drift paa Spitsbergen og utnyttelsen av øgruppens naturlige rikdomme. Ved det hollandske forslag vil man risikere, at den private eiendomsret kommer til at hvile som en død haand over store arealer, der efter de norske forslag vil aapnes for fri utnyttelse.

Dette var det ene punkt, og det andet punkt var utkastets § 26. Denne paragraf bestemmer, at den norske arbeiderbeskyttelseslovgivning for bergverksdrift ogsaa skal gjælde for Spitsbergen med de tillemplinger, som Kongen fastsætter under hensyntagen til de stedlige forhold. Den hollandske regjering foreslog at sløife denne paragraf, og at man i selve bergverksordningen skulde indta nærmere bestemmelser om arbeiderbeskyttelse, saaledes at den norske regjering ikke skulde faa adgang til paa egen haand at ændre disse bestemmelser. Ogsaa paa dette punkt fastholdt imidlertid den norske regjering sin opfatning. Det blev meddelt den hollandske regjering, at man fandt det uheldig at indta detaljerte bestemmelser om arbeidervern i bergverksordningen, idet man maatte ta hensyn til at

arbeiderbeskyttelseslovgivningen er i stadig utvikling, og at den for Spitsbergen, hvor hovedmassen av arbeidere ogsaa for fremtiden maa forutsættes at være norsk, til enhver tid bør være mest mulig overensstemmende med den tilsvarende lovgivning i Norge. Dette krav fra norsk side maa anses som ufravikelig. Der var ogsaa endel mindre punkter, hvor man ikke kunde opnaa enighet, men avvikelsen var her ikke saa stor. Men disse 2 punkter - det første hvor den hollandske regjering kræver, at de oprindelige okkupanter saa at si skal faa lægge haand paa alt det de har okkupert ved selve Spitsbergentraktaten, uten at man skal faa anledning til at granske deres okkupationer og inndeleg dem i arbeidsfelter, hvilket utvilsomt vil føre ikke alene til stridigheter, men ogsaa til at arbeidsdriften paa Spitsbergen vil bli noksaa liten, og det andet punkt om at vor arbeiderlovgivning bør gjælde paa Spitsbergen - det er 2 saa viktige spørsmål, at deres løsning efter regjeringens mening er en nødvendig forutsætning for, at man kan komme til ordnede forhold paa Spitsbergen. Skulde en arbeidervernbestemmelse indtas i selve traktaten, vil følgen derav bli, at da traktaten ikke kan forandres uten efter samtykke av alle signatarmagter, vil arbeiderlovgivningen og arbeiderbeskyttelsen paa Spitsbergen sikkert stivne til, og forholdene bli overmaade litet tilfredsstillende. Men det vil atter fremkalde klager og vanskeligheter likeoverfor det land, som skal ha suvereniteten, og som jo derfor maa dra omsorg for, at det er dets love og dets administrations forhold til arbeiderne, som blir gjældende paa Spitsbergen, og dette saa meget mere - som det ogsaa blev fremholdt av den norske regjering - som arbeiderne maa forutsættes for den aller væsentligste del at være norske.

Dette norske memorandum blev som sagt avgitt den 23de februar dette aar, og vi ventet og bad om at faa svar i den aller nærmeste fremtid. Men trods forespørsler den 24de mars, 5te april, 10de mai og 2den juni er endnu ikke noget svar indløpet. Fra britisk side har man gang paa gang søkt os og sagt, at nu maatte vi se til at komme til en ordning med hensyn til Spitsbergen. Og den britiske minister har ogsaa fremholdt, om det ikke nu vilde være bedst at la de hollandske ændringsforslag komme direkte til kommissionen, saa fik man søke avgjørelse der. Og det er ialfald min mening - det har ikke været drøftet i regjeringen - hvis jeg faar med det at gjøre, i nærmeste fremtid at foreslaa, at Spitsbergenkommissionen sammenkaldes. Det kan ikke nytte lenger at vente paa dette; vi faar faa Spitsbergenkommissionen sammen, og der faar man da opta til drøftelse de hollandske ændringsforslag, og forhaabentlig trenger den norske opfatning der igjennem. Vi har jo faat forhaands støtte av de fleste magter; ingen har nedlagt protest mot bergverksordningen; men de har forbeholdt sig - forsaavidt andre og nye forslag kommer op - at staa frit og se paa disse forslag, naar de kommer, saa vi kan naturligvis, naar kommissionen trær sammen, og naar Holland fremlægger og begrunder sine forslag, resikere, at det hollandske standpunkt faar støtte fra andet hold. Men jeg skulde paa den anden side

tro, at vort forslag saa sterkt og vel forberedt som det er, underhaands-gjennemarbeidet som det er av Storbritannien, som jo har saa sterke baade direkte og indirekte interesser her, skulde jeg tro, at det norske standpunkt lev det seirende, saa at den side av saken kunde bli tilfredsstillende ordnet. Men det er altsaa min mening ialfald, at man nu igangsætter indbydelse til Spitsbergenkommissionen, forat vi kan faa en ende paa dette spørsmaal.

Men det siger sig selv, at saa vidt usikkert, som dette er, maa den foreliggende proposition og den foreliggende indstilling sees i lys av disse forhold, og trods al velvillig interesse, som i høi grad er tilstede fra handelsdepartementets side, tror jeg, man skal være litt forsiktig, og fremfor alt litt forsiktig, naar det gjælder fra Stortinget at gi regjeringen en bestemt bemyndigelse til at fortsætte det arbeide der oppe - at man ikke ror sig for langt ut. La bemyndigelsen være saa vidt vag og saa vidt reservert, som regjeringen selv ber om i sin proposition, og hvilket finanskomiteen slutter sig til; la os ikke faa en sterkere bemyndigelse; for en slik sterkere bemyndigelse kunde kanskje komme til at skade os internasjonalt set, usikre og ubestemte som forholdene paa Spitsbergen endnu ligger til. Og man maa ogsaa i denne forbindelse huske paa, at eiendomsforholdene paa Spitsbergen er ikke for alle disse forholds vedkommende ganske sikkert ordnet. Om en av de viktigste og største gruber, nemlig Kings Bay, hersker der strid. Denne strid har jo vi fra norsk side ikke tillagt megen vekt; vi har trodd, at Kings-Bay-selskapets rettigheter, dets eiendomsforhold der oppe var saa grundfæstet, at Kings-Bay-selskapets stilling i saa henseende skulde være urokkelig. Men vi kan ikke lukke øinene for, at der fra engelsk side fremkommer meget sterke paastande om, at England hadde første ret paa Kings Bay, og at det ønsker at gjøre denne første ret gjældende. Nu skal man selvfølgelig ikke bry sig saa meget om hvad et saadant privat spekulerende selskap fremholder. Men der blev den 22de juni iaar overrakt den norske regjering en note fra den britiske legation, og denne note vil jeg gjerne referere for lukkede døre, fordi - ja det skal jeg komme til bakefter; Stortinget kan først faa høre den, og da vil det selv kanskje kunne avgjøre, hvad vekt den skal tillægges. Noten lyder saaledes: "Min regjering har ønsket, at jeg skulde meddele dem, at den" - den engelske regjering - "har undersøkt Northern Exploration Comapny's krav paa landstrekninger ved King's Bay, og at den" - den engelske regjering altsaa - "er kommet til det resultat, at der, forutsatt at der ikke legimiteres noget bedre krav av noget annet syndikat, synes aa være adskillig som taler for, at det britiske syndikat var det første paa stedet. Jeg maa gjøre Dem bekjendt med, at paa samme tid som det er min regjering meget maktpaaliggende ikke paa nogen maate aa foregripe et spørsmaal, hvis avgjørelse hører under den kommissær, som skal behandle kravene efter Spitsbergentraktatens ratifikasjon, er av den opfatning, at der vil kunne begaas en uretferdighet, om det tillates et norsk selskap aa utnytte omraadet, før det tilfredsstillende har legitimert sit krav overfor kommissionæren. - Jeg tør

tilføie, at den rigtigste fremgangsmaate efter min regjerings mening vilde være for begge selskaper, at de avstaar fra arbeide paa det omtvistede omraade, inntil tvisten er blitt avgjort i overensstemmelse med traktaten. En saadan overenskomst, om den blev opnaatt mellem de to selskaper, vilde naturligvis bli den mest tilfredsstillende løsning av alle. Jeg benytter anledningen" - o.s.v..

Ja, nu vet man at England og den engelske regjering alltid er hurtig til at beskytte engelske krav. Men der har staat saa megen strid om dette Northern Exploration Company's stilling baade i pressen og paa anden maate, at jeg skulde ikke tro at den britiske regjering tok sig av den sak paa den maate, uten at vi ialfald bør være fuldt opmerksom paa det som her er skedd. Da den britiske minister søkte mig og antydet dette om at arbeidet paa Kings Bay skulde stoppe, saa avviste jeg det meget bestemt. Jeg sa, der kunde ikke være tale om det; Kings Bay selskapet hadde drevet og arbeidet med disse saker, og jeg følte mig overbevist om at Kings Bay selskapets stilling er urokkelig ogsaa restlig set. Og det at stanse driften vilde virke som et indgrep i det allerede igangsatte og i fuld fart værende arbeide paa Kings Bay. Han sa intet til det. Han sa bare, at han gik ut fra at Kings Bay selskapet selv hadde faat anledning til at se denne note, slik at det vidste hvad det gjaldt, og den har Kings Bay selskapet faat anledning til at se. Jeg nevner dette, fordi det viser to ting: for det første at det vil være betænkelig av Stortinget at gi regjeringen, den norske regjering vel at merke, en for sterk fuldmagt til at drive paa Kings Bay, saa at si satte regjeringen igang med driften deroppe; for det standpunkt har jo den norske regjering i Spitsbergenforholdene alltid tat at den har holdt sig utenfor det privat drevne arbeide deroppe og ment at den burde gjøre det, saalange disse internationale underhandlinger ikke var avsluttet. Den har indskrænket sig til med store midler at støtte disse selskaper ved kjøp av kul og der skaffet sig sikkerhet, forsaavidt som sikkerhet kan erhverves deroppe; men den har ikke direkte drevet arbeide. Selvfølgelig maatte ogsaa den maate hvorpaa arbeidet skulde drives fra den norske regjerings side, bestaa i kjøp av kul, slik at staten holdt sig utenfor; men det vilde jo bli bekjendt at det var den norske regjering som igrunnen holdt driften gaaende deroppe, saa elendig som dette selskaps økonomiske stilling for tiden er. Imidlertid - og det vil jeg ogsaa oplyse for lukkede dører - fandt vi dog denne note saa betydningsfuld, at vi uhyre nødig vilde at driften paa Kings Bay nu skulde stoppe i disse sommermaaneder, stoppe som om det var efter engelsk initiativ. Og det er noksaa betegnende at en mand som staar Northern Exploration Company meget nær, trodde, at naar Kings Bay selskapet ikke skulde ha sommerdrift, saa skyldtes det den britiske henvendelse. Regjeringen har derfor tilladt Kings Bay selskapet at gaa igang med nogen sommerdrift. Det staar forsaavidt i motstrid til propositionen; men netop paa grund av forholdene der og under samarbeide med vedkommende bank og vedkommende eksportør, har vi tilladt en indskrænket sommerdrift sat igang paa Kings Bay.

Slik er forholdene. Jeg synes ikke de er forfærdelig glædelige. Jeg føler mig ikke tryk paa hvorledes det gaar med Spitsbergen, saameget mere som jeg har en følelse av at Holland nok vil sette noksaa meget ind paa sit syn. Men paa den anden side, som jeg sa isted, saa skulde vi med de venner vi har for at støtte den norske stilling deroppe, kunne se den side av saken nogenlunde trygdt imøte. Hvad eiendomsforholdene angaar, saa vil saken, efterat traktaten og alt er blit ordnet, traktaten ratificert, bli lagt frem for den danske kommissionær, og likeoverfor den danske kommissionær vil der da maatte procederes av Kings Bay selskapet, av Northern Exploration Company, og paa andre omraader hvor der er strid om eiendomsforholdet. Kings Bay selskapet selv mener at det staar svært godt retslig. Det har ogsaa erhvervet en gammel bergensk rettighet paa Kings Bay-feltet, som ligger langt forut for den tid englænderne optraadte, saa de mener som sagt at de staar svært godt retslig. Men som stillingen endnu er, tror jeg nok man skal gaa frem med en viss varsomhet fra Stortingets og Regjeringens side likeoverfor forholdene paa Spitsbergen. Jeg tror dette er tilstrækkelig for lukkede dører og at man gjennom disse uttalelser har faat et indtryk av mit almindelige syn paa forholdene. For aapne dører kan jeg da komme nærmere tilbake til de forslag som foreligger om driften deroppe, om stillingen, utsigterne, de forretningsmæssige muligheter som er av den art at de kan drøftes offentlig. Men jeg vil henstille til Stortingets medlemmer, forsaavidt de har ting at si som streifer ind paa disse spørsmal som jeg her har fremholdt, at si dem for lukkede dører, slik at de for aapne dører er forsigtige og varsomme, at de ikke kommer ind paa spørsmal som kan bringe os økede vanskeligheter.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar at der gis adgang til det hemmelige møte for et par funktionærer fra utenriksdepartementet, bureauchef Marstrander og sekretær Jorstad. Præsidenten anser samtykket for givet.

Egede-Nissen: Ja, det kan jo nytte litet at komme med kritik over det som burde været gjort i denne for Norge saa overmaate viktige sak. Men saameget vil jeg ihvertfald ha sagt, at det vi hører her idag, tilfulde bekræfter det som mange har ment, at vi med engang burde ha mottat tilbudet om at overta suvereniteten over Spitsbergen, og heller ha ventet med at faa en bergverksordning slik som vi vilde ha den. Selv om vi ikke i øieblikket hadde faat den overensstemmende med vort ønske, vilde dette spillet meget liten rolle al den stund det var norske som hadde de alt overveiende rettigheter deroppe, fordi man for de norskes vedkommende selvfølgelig helt ut kunne gjøre gjældende den ordning som man til enhver tid deroppe paalægger dem at rette sig efter.

Der var jo ogsaa i traktaten enkelte andre indskrænkninger vedkommende jagt og fiskeri, som kunde hat sine vanskeligheter; men ogsaa her vet vi av aarelang erfaring, at det bare er nordmænd, som har drevet og formodentlig vilde drive disse ting, saa der heller ikke der

vilde være nogen risiko, om man ganske rolig hadde latt regjeringen ordne sig slik som det til enhver tid var praktisk at gjøre.

Med hensyn til de andre anneksjoner, som der her er tale om, saa vet jo alle mennesker, at naar undtages de anneksjoner, som senere er kjøpt av nordmænd, saa er dette i mere eller mindre grad luftanneksjoner, anneksjoner, hvor der ikke har været drevet arbeide, og efter den foreløbige overenskomst i hvert fald og efter det senere forslag til bergverksordning er jo den første betingelse for at kunne haandhæve rettigheter paa Spitsbergen, at der drives i feltet. Det er derfor beklagelig, at man ikke er gaat frem efter den linje, som det ogsaa - det kan jeg meddele her for lukkede døre - var minister Wedels mening, at man skulde gjøre. Man kan si: Men hvis vi nu siden ikke hadde faat nogen tilfredsstillende bergverksordning? Ja, da vilde dertil være at si, at man saa paa et senere tidspunkt kunde opgit suveræniteten, hvis man ikke paa nogen maate fandt den ordning, som man hadde faat etablert, tilfredsstillende for vore interesser deroppe. Jeg mener, at det vi har hørt av den ærede statsraad, tilfulde har vist det. Men det viser ogsaa, at vi paa enkelte andre punkter heller ikke har været tilstrækkelig observante. Det er en klar sak, at naar Holland hadde erhvervet rettigheter deroppe, saa burde man vel i større grad ha konferert med Holland om de punkter, som nu siden er blit store tvistepunkter. Det undrer mig iøvrig, at det skal være saa vanskelig at komme overens med Holland, som jo var medlem av den samme gruppe som vi tilhørte i Genua, og med hvem formodentlig hr. Mowinckel stod i stadig samkvem under opholdet i Genua - at man da fra 23. februar og til nu ikke skulde faat noget svar, det tyder ialfald ikke paa noget synderlig almindelig samarbeide med den stat.

Med hensyn til at hele spørsmålet nu maa sees i lys av det, den ærede statsraad her har meddelt, saa vil jeg faa lov til at si, at jeg selvfølgelig ikke har noget derimot at indvende; men jeg mener paa den anden side at der i dette møte eller i disse møter, - for man burde ha møter til at behandle en saa stor og vigtig sak som denne - heller ikke maa fremkomme noget, som kan stille saken i et for Norge mindre viktig lys end denne sak bør staa i; for nationen bør ikke i denne sak dysses i søvn. Det er en saa betydningsfuld sak, at vi ikke paa mange, mange aar har hat en vigtigere, og da mener jeg, at almenheten ikke maa faa det indtryk, at dette er en sak, som ikke spiller nogen rolle for Norge.

Med hensyn til eiendomsforholdet paa Spitsbergen og Kings Bay saa er det givet, at Northern Explorations fordringer paa dette felt ingensomhelst betydning har, efterat man har erhvervet de Bergensrettigheter, som statsraad Mowinckel her omtalte. Forholdet er nemlig med hensyn til dette, at Northern Exploration siger, at de var "the first in the field"; men det er aldeles ikke rigtig. Først procederer dette selskap paa, at det var deroppe i 1905; men da der saa med norsk notarialbekræftelse foreligger bevis for, at de overhodet ikke har været der i 1905, saa paaberoper de sig, at de har været der i 1906. Men saa er vi da i den heldige stilling, at det

nuværende selskap kan dokumentere, at det har rettigheter fra 1901 av, som er erhvervet fra det nævnte Bergensselskap, og da er det jo en given ting, naar dette Bergensselskap i sin tid har været der med folk, med ekspedition, med hus og alting, om der saa efterpaa er kommet nogen andre i feltet der, - det er en given ting, at naar da et norsk selskap senere har gjenoptat driften og driver det i en utstrækning som tilfældet er, saa maatte det, selv om det ikke hadde rettigheter før det begyndte med sin drift, anerkjendes som rettighetshaver der i feltet. Jeg nærer derfor ingen frygt for, at disse rettigheter skal bli underkjendt, og jeg vilde anse det for overordentlig uheldig, hvis man nu skulde faa det indtryk, utadtil, i England, at vi er eftergivende likeoverfor dette selskaps fordringer, et selskap, som har drevet en yderst utækkelig agitation mot Norges rettigheter overhodet, et selskap, som sammen med svenskerne over i London hele tiden har motarbeidet Norges overhøihetsret over Spitsbergen. Saa skulde vi her kanskje nedlægge disse miner, vi skulde gjøre dette efter paatryk fra den engelske minister! Jeg vilde anse det for overordentlig uheldig.

Nu sier jo imidlertid dette norske selskap, at det har ikke nogen interesse av sommerdrift, saafremt der ikke tillike blir vinterdrift. Det kan man helt ut forstaa, saa i ethvert fald maa da statsraaden, hvis det nu resulterer i det, at det blir sommerdrift, ogsaa sørge for, at der her blir vinterdrift. Statsraaden endte med at si, at han syntes ikke, at stillingen var saa forfærdelig glædelig - han uttrykte sig saa. Nei, er den ikke forfærdelig glædelig, saa er det vor egen skyld - saa er det vor egen, egen skyld desværre; jeg mener det, at vi nu selv faar forsøke at gjøre den glædelig, og det gjør vi bedst ved at ta saken op saa energisk som mulig. Det sies, at den norske stat kan ikke ta affære i saken. Jeg forstaar ikke den tale. Hvad har svenskerne andet gjort? De har nu indrettet sig saadan, at de er hovedaktionærer i de svenske selskaper. Det er besluttet i offentlig møte i riksdagen. Jeg har 3 bind av den svenske riksdags dokumenter liggende om det, og der er ingen indsigelse fremkommet mot det. Jeg spør: Hvorfor skulde ikke vi kunne gjøre det samme? Det er mulig, at den ærede statsraad mener, at vi ikke kan gjøre det av hensyn til, at vi skal ha suvereniteten. Men i det forslag til bergverksordning, som er vedtat av alle stater undtagen Holland, der heter det i § 2: "Ret til at søke efter og til at erverve og utnytte naturlige forekomster av kul, jordoljer og andre mineraler og bergarter, som utvindes gjennom bergverksdrift, tilkommer, under iagttagelse av forskrifterne i denne bergverksordning og paa fuldstændig like vilkaar saavel med hensyn til beskatning som i andre henseender, foruten den norske stat: a. Alle undersaatte" o.s.v. Altsaa man begynder sogar med den norske stat, som har de første rettigheter, den første ret til at utnytte disse ting. Da spør jeg: Hvad er det man kryper i skjul for? Som sagt, jeg ser denne sak som en saa overordentlig stor og viktig nationaløkonomisk sak, at den maa behandles paa den mest indgaaende maate; det norske folk maa ikke faa nogen forkjert opfatning av dette spørmaal, og de

nationer, sammen med hvem vi har arbeidet om dette spørsmål, maa heller ikke faa den tro, at ikke vi ønsker at ha disse ting her. Den tid kan komme, da vi kan sukke og bede efter at faa det igjen, som vi paa denne maate - skal jeg si det i et lukket møte? - kanskje av undfaldenhet nu gaar hen og forskusler.

Blakstad: Stortingsproposition nr. 119 er, som Stortinget vet, behandlet av finanskomiteen, og jeg har hat den ære at være sakens ordfører; men jeg hadde allerede fra første stund av følelsen av, at man her stod likeoverfor meget ømtaalige spørsmål; det har ogsaa præget indstillingen saavel som propositionen, og jeg hører til min tilfredshet, at den samme opfatning har den ærede utenriksminister. Jeg mener, her er saa mange vanskelige og ømfindtlige spørsmål, at man faar veie sine ord eller hvad man skriver, rettere sagt, om mulig paa guldvegt. Jeg har forsøkt at gjøre det og er blit sterkt klandret ikke alene i aviserne men ogsaa av enkelte av tingets medlemmer. Jeg mener, at for det første bør man jo ikke male disse eiendomme deroppe - jeg vil være saa forsiktig at jeg vil ikke si herligheter engang - i for lyse farver. Dertil har vi ikke tilstrækkelig materiale til at kunne bedømme det, og som utenriksministeren gjorde opmerksom paa, er det mange haker. Eiendomsforholdene er ikke bragt paa det rene og kan ikke bli bragt paa det rene, forinden suveränitetsspørsmålet er ordnet, og den domstol, som skal nedsættes for at klargjøre disse spørsmål, har utført sit hverv - før er vi ikke paa det rene med eiendomsforholdene. Det kan litet hjelpe - som den ærede foregaaende taler var saa ganske paa det rene med - at vor ret er uomtvistelig. Hvis man har hat den lykke eller snarere sagt den ulykke i sit liv at ha ført processer, saa kommer man nok straks paa det rene med, at det er meget vanskelig, for ikke at si umulig paa forhaand at avsi den rigtige dom, og spesielt er det vanskelig for den, som selv er interessert. Jeg tror, vi skal være litt forsigtige her med at fælde domme. Forinden alle opplysninger foreligger, hvad de ikke gjør, forinden saken blir optat til doms, saa er det som sagt overordentlig vanskelig at oppgjøre sig nogen helt begrundet mening om, hvad ret og riktig er. Komiteens flertal har git regjeringen den bemyndigelse den har bedt om; men som det fremgaar av indstillingen på side 28 lste spalte har komiteen sagt:

"Komiteen vil resumere sin opfatning av disse store og vanskelige spørsmål derhen, at inntil man har faatt større klarhet over den økonomiske side ved kulldriften paa de her omhandlede felter og innen øgruppens statsrettslige forhold blir bragt paa det rene, bør det ligge i landets interesse, at disse kullfelter ikke blir overdratt fremmede rettssubjekter."

Der har efter min mening regjeringen en tydelig pekepind. Hvis man skulde staa i fare for, at disse herligheter gik over paa fremmede borgere, og regjeringen kan forhindre det ved at

sette kuldrift i gang der, saa er det regjeringens plikt at gjøre det. Saadan mener jeg den anvisning maa leses. Og vi fortsetter:

"og at regjeringen treffer saadanne forføininger, som maatte ansees paakrevet, for at saken kan ligge fyldigst mulig utredet for næste aars storting."

Og vi har tidligere i indstillingen pekt paa, at man maa bringe paa det rene sakens rent økonomiske side. Hvis regjeringen derfor finner, at det er nødvendig for at bringe klarhet i sakens økonomiske side at sette drift i gang, saa mener jeg, at regjeringen er bemyndiget til det. Men komiteen har funnet, at med hensyn til disse spørsmal, der som sagt er saa ømfintlige og ømtaalige og vanskelige, faar regjeringen træffe valget, enten den mener der bør settes drift i gang eller ikke. - Saa er det desuten en anden ting, som ogsaa taler mot, at komiteen her skulde innlate sig på at gi positive forslag til regjeringen at sette drift i gang. Vi har 4 selskaper, det her gjelder, og spørsmålet opstod da ganske straks, hvis man skulde gaa inn paa den side av saken: skal man da anbefale drift ved samtlige selskaper, eller skal man anbefale drift ved enkelte av dem? Jeg tænker, at naar man virkelig grundig gjennemtenker denne sak, saa er det saa mange vanskeligheter og saa mange anstødsstene, at jeg mener, komiteens flertal har truffet det rette, naar den har vært forsiktig i sine uttalelser. Vi har et selskap f.eks. som er konkurs, som har innlevert sine affærer. Skulde vi anbefale regjeringen at sette drift i gang der? Vi har Kings Bay, hvor der tvistes om eiendomsretten. Skal vi, med det kjendskap komiteen har til saken der, gi regjeringen en sådan bemyndigelse?

For man maa jo være opmerksom paa, at alle de utenrikske sider ved dette spørsmal har ikke komiteen hat anledning til at sette sig inn i. Vi har faat oversendt den note fra den engelske regjering, som den ærede utenriksminister netop refererte, og det var ialfald for mig som sakens ordfører nok til der at tie stille og ikke si til regjeringen: Vær saa god set drift i gang. Jeg tror, vi skal kunne være enig om, at denne sak er en for vort land overordentlig viktig og stor sak av stor økonomisk rekkevidde; men jeg mener, at man ikke derfor skal her gaa, om jeg saa tør si, letsindig og litet overveiet tilverks. Saken har ogsaa en økonomisk side, som vi plikter saavidt der er gjørlig at bringe helt paa det rene, innen vi innlater os for meget med det. Der er nu av den norske stat allerede utbetalt 17 millioner kroner.

Egede-Nissen. Der er da ikke fratrukket for kullene.

Blakstad: Hr. Egede-Nisse har ikke ordet. Der er utbetalt 17 millioner kroner. Derav har selskapene levert kul for ca. 5 millioner, som imidlertid ennu ikke er avskrevet i statsbokholderiet. Jeg gjør opmerksom paa det. Det er saavidt store interesser eller store utlegg, som staten her har ydet,

at vi plikter at være varsomme, innen vi gaar videre. Men som sagt, hvis regjeringen finner, at det er nødvendig for at bevare disse herligheter inntil videre, inntil man faar se klarere i saken, at sette drift i gang, saa mener jeg, at regjeringen har den bemyndigelse efter innstillingen. Vi har altsaa overlatt det helt til regjeringen at bedømme situasjonen og treffe det rette valg. Jeg tror altsaa, det er det rigtige. Den foregaaende taler nevnte noget ogsaa om, at man stod likeoverfor det, at man skal da nedlegge minedriften paa disse felter deroppe. Det fremgaar ikke av innstillingen, naar man leser den med eftertanke.

Jeg vil nu for lukkede dører ogsaa faa lov at nevne et dokument, som er omdelt på herrenes plasser. Det er undertegnet Adolf Hoel. Det er en driftsplan. Den er, efter hvad det er meddelt mig, foranlediget trykt av hr. postmester Egede-Nissen, uten at hverken komiteen som saadan eller komiteens ordfører er blit varskot om det. I det øieblik et saadant dokument blir fremlagt, har det et vist officielt preg, og da mener jeg, at vedkommende representant pliktet ialfald at forhøre med komiteen, hvorvidt det var noget i veien for det, spesielt i dette tilfelle, hvor vi alle vet, det er saa ømfintlige spørsmåal, vi har med at gjøre. Dokumentet blev kortelig berørt i komiteen; men komiteens flertal var av den opfatning, at komiteen ikke burde komme inn paa disse sider. Skulde det dokument været trykt som bilag til innstillingen, saa hadde det i ganske anden gradfra måttet været gransket og drøftet. Vi kan ikke overta nogetsomhelst ansvar for de tal, som der staar. Det er mulig, de er rigtige, jeg kan ikke si noget om det; men som sagt, skulde komiteen overtat noget ansvar for de tal, saa maatte det være sket efter en meget nøie og omsorgsfuld granskning, forinnen man hadde funnet det riktig at legge det frem paa representantenes plasser. Jeg skal forøvrig ikke komme nærmere inn paa, hvad den foregaaende taler fremholdt. Det antar jeg, at den ærede utenriksminister vil svare paa.

Præsidenten: Præsidenten festet sig ved en uttalelse av komiteens ærede ordfører, den nemlig, at komiteens innstilling er saa at forstaa, at regjeringen har fullmakt til at sette drift i gang, hvis regjeringen mener at omstendighetene ligger slik an, at det bør gjøres. Præsidenten forstaa ogsaa regjeringen slik, at den helst ikke vil ha, at denne fullmakt skal være, om jeg saa maa si, officiel. Jeg skule da finde det rigtig, at Stortinget nu for lukkede dører er enig om og slutter sig til denne komiteens foreslaaelse og indstilling, saaledes, at dette foreligger for regjeringen som en kjendsgjerning. Saa behøver vi for aapne dører ikke at tale om denne fuldmagt, som regjeringen allikevel har faat in optima forma.

Hambro: Spitsbergenspørsmåalet og den maate, hvorpaa de skiftende norske regjeringer og det norske utenriksdepartement fra 1905 av har behandlet Spitsbergenspørsmåalet, er et av de bedrøveligste kapitler i vor nye historie, og jeg haaber, at vi i løpet av denne

periode maa faa forelagt fuldt utredet - ikke det enkelte økonomiske spørsmål angaaende Spitsbergen, men at vi virkelig engang i Stortinget maa indbys til at diskutere Spitsbergenspørsmålet - spørsmålet om Norges forhold til Spitsbergen og den maate, hvorpaa der har været forvaltet med Spitsbergen. Efter mit skjøn burde der forlængst ha været nedsat av Stortinget en egen undersøkelseskommission for at gaa igjennem alle dokumenter vedrørende Spitsbergenspørsmålet, saavel det som skedde i 1907, da man takket være en absolut historisk ukyndighet i utenriksdepartementet indbød til en Spitsbergenkonference, hvorved Norge like overfor verden gav det utseende av, at det gav avkald paa rettigheter, som Norge hadde hat praktisk talt ubestridt gjennem over 800 aar - som den maate, hvorpaa Norge under krigen henvendte sig til de alliertes krigsraad i Versailles med anmodning om at faa Spitsbergen. Det er ting, som burde undersøkes, og de, som har ansvaret, bør ogsaa faa ansvaret for det.

Det blev nævnt her tidligere, at Holland hadde stillet sig litet velvillig til Norge under drøftelsen av bergverksordningen paa Spitsbergen. Det kom neppe overraskende for dem, som husker, hvad der er passert i de sidste aar i denne sak. Holland var en av de magter, som Norge hadde indbudt til Spitsbergenkonferencen, og hvis rettigheter paa Spitsbergen Norge officielt hadde anerkjendt; men Holland fik ingen som helst underhaandsmeddelelse, da Norge paany - takket være historisk ukyndighet - henvendte sig til stormagterne i Versailles og bad om at faa Spitsbergen, og de, som sat paa Stortinget i forrige periode, vil vistnok - de fleste av dem - huske den kraftige note fra den hollandske regjering, som blev forelæst her for lukkede dører. Den hollandske regjering uttalte i den note, at det var den hollandske regjering meget vanskelig at forstaa, hvorledes Norge hadde kunnet indby magter som Japan og Italien, hvis rettigheter paa Spitsbergen hverken Norge eller de andre interesserte magter nogensinde hadde anerkjendt, til at uttale sig om dette spørsmål, da den hollandske regjering var av den opfatning, at stormagtskonferencen i Versailles hadde hænderne mere end nok fulde, og da det var den ganske uforstaaelig, hvorledes nogen liten magt vilde appellere til denne conference ved at bringe ind spørsmål, som laa helt utenfor dens kompetance. Efter den dag har den hollandske regjering følt sig overordentlig litet velvillig stemt overfor den eiendommelige norske foretagsomhet i Spitsbergenspørsmålet, og det kan vi ganske sikkert regne med, at den hollandske regjering ogsaa fremtidig vil gjøre. For Holland verner - i motsætning til nordmændene - om sine nationale og historiske interesser.

Der er en hel række yderst eiendommelige sider ved denne sak, som gjør det til et meget betydningsfuldt politisk spørsmål langt mere end et økonomisk spørsmål, og da den ærede utenriksminister forelæste for os denne note fra den engelske minister her, hvori han paa sin regjerings vegne tar op Northern Exploration Companys affærer, da opstod med engang naturlig det spørsmål: Har den norske regjering gjennem sin minister i London indhentet oplysninger om, hvad der ligger

bak dette? Har den norske regjering gjort det? Vi har gjennom en række aar erfart om Northern Exploration Company - og det maa være tillatt at sige det her for lukkede dører - at det er et selskap, som ikke har været drevet som et reelt forretningssselskap. Det har været et selskap av jobbere, lagt an - ogsaa i tro linje med Bodøsaken - paa at intimidere nordmændene til at betale ut penger. Der kom vinteren 1919 - jeg tænker, det var i februar 1919 - en protest fra Northern Exploration Company mot Kings Bay-selskapet akkurat paa samme maate som nu. Hvad var det dengang, som laa bak? Jo, det var det, at umiddelbart efterat det kunde meddeles i de britiske aviser, at den engelske regjering like overfor den norske regjering hadde støttet Northern Exploration Companys krav paa Kings Bay-felterne, utla Northern Exploration Company en indbydelse til publikum om at utvide dette selskaps kapital med £ 300 000. Jeg vil gjerne spørge: Ligger der nogen ny børsmanøvre fra Northern Exploration Company bak? Der sat ikke tidligere i direktionen for dette selskap nogen mand, der betød noget som helst i ærlig, konservativ britisk forretningsverden. Der sat børsmatadorer av ry i flere verdensdele. Og jeg nævner spesielt en ting, som er av meget stor interesse. Denne sak var oppe i 1919 - Northern Exploration Company erhvervet dengang en stor del av aktierne i de svenske selskaper, og Northern Exploration Company satte i 1919 ind i sin direktion en svensk minister i London, Lagercrantz. Der har været den hele tid, bak ryggen paa Norge, et samarbeide mellem svenskerne og Northern Exploration Co. Jeg minder om hvorledes Sverige bak ryggen paa Norge gik med en protest til konferansen i Versailles, hvorledes denne protest blev officielt benægtet i den svenske presse, og hvorledes vi for lukkede dører fik bekræftet gjennom meddelelse fra minister Wedel, at Sverige hadde protesteret. Jeg spør: sitter der fremdeles nogen svensk diplomatisk embedsmand i eller utenfor tjeneste i direktionen for The Northern Exploration Co.? Jeg vil gjerne ha rede paa det, for det er ikke det eneste tilfælde hvor svenske interesser opererer i ryggen paa de norske interesser, og vi har krav paa at bli bekjendt med det. Og jeg benytter denne anledning til at si, at jeg finder det ikke tilfredsstillende at landets utenriksminister staar i en saa sterkt fremskudt stilling i foreningen "Norden", som den nuværende utenriksminister gjør, naar vi skal behandle disse spørsmaal og vi oplever, at landets utenriksminister er reist til Stockholm, og han siger: det var en pligtreise, jeg var nødt til at reise og la Stortinget vente i 2 dage, for jeg er formand i den norske avdeling av Norden.

Utenriksminister Mowinckel: Det var ikke i "Norden"s tjeneste jeg reiste til Stockholm. Hr. Hambro er ofte løs paa tungen.

Hambro: Jeg hørte ikke den sidste bemerkning av utenriksministeren?

Utenriksminister Mowinckel: Jeg sa at hr. Hambro er ofte løs paa tungen.

Hambro: Jeg indrømmer at hvis nogen skulde være nogen autoritet til at bedømme løshet paa tungen, maatte det være den ærede utenriksminister; men jeg tror det i hvert fald var den almindelige opfatning her i salen, at naar den ærede utenriksminister, dengang dette blev bragt frem her i Stortinget, erklærte at han pligtmæssig maatte reise, saa var det fordi han var formand i foreningen "Norden". Jeg har formentlig da misforstaat ham; det var da formodentlig som formand for den norske gruppe av dette nordiske interparlamentariske samrøre han reiste til Stockholm, men det gjør for mig ingen væsensforskjel, jeg betragter det ene med akkurat like liten tillid som det andet. Det jeg for mit vedkommende ønsker at faa opplysning om, det er om der fremdeles sitter en svensk minister i funktion i direktionen for The Northern Exploration Co. Det er temmelig langtrækkende ting dette, og Spitsbergen-spørsmålet ligger slik an at det i virkeligheten berører hele vor utenrikspolitiske stilling, og det har krav paa at Stortinget diskuterer det paa en ganske anden maate, end det indbydes til ved et møte som dette og ved en sak som den foreliggende. Fra dette engelske selskaps side er disse protester gjennom aarrækker periodevis kommet tilbake. Spørsmålet blev behandlet av Stortinget i 1919; men man skulde tro at det siden hadde været mulig at faa bragt det sin løsning noget nærmere; naar det ikke er skeet, er det formentlig fordi der har været en række vanskeligheter, som den ærede utenriksminister dvælet ved. Men for mig i hvert fald staar det slik at det naturlige hadde været at Stortinget, forinden regjeringen laborerte med den hollandske regjering og med den engelske regjering og med andre regjeringer om en ordning, at Stortinget forinden det blev gjort, tok standpunkt til selve denne sak, om Stortinget er stemt for at godkjende Spitsbergen-overenskomsten. Hvis det viser sig - hvad i hvert fald ikke er utelukket - at der paa Stortinget skulde være stemning imot at ratificere Spitsbergen-overenskomsten, mener jeg det vilde være litet heldig at vi paa forhaand har indviklet os saa sterkt med andre magter angaaende de subsidiære sider av denne trakrat, som det nu later til at vi har. Vi hadde i Norge, fra Harald Haardraade annekterte Spitsbergen og indtil 1870, aldeles ubestridt suverenitet over Spitsbergen; den hadde gjennom alle disse aarhundreder været anerkjendt som en integrerende del av den norske krone. Alle de andre magter som overhovedet hadde hat forbindelse med Spitsbergen, England, Holland, Rusland, Polen, hadde selv i dansketiden betalt avgift til den norske krone for at faa lov til at drive fangst ved Spitsbergen eller for at faa lov til at sende fartøier til Spitsbergen. Da Norge i 1907 indbød til Spitsbergen-konferencen, hadde man i utenriksdepartementet intet undersøkt om disse ting, man hadde ikke det fjerneste kjendskap til det. Det var først i 1910 at spørsmålet blev tat op, og i 1912 forelaa den utredning av dr. Ræstad, som siden blev oversat til fransk og trykt i "La Geographie", og som gav et visst grundlag. Dermed burde det

være klart for enhver interessert hvor galt det var kjørt fra norsk side, men vi har vedblit at kjøre i det samme spor. Gang efter gang i de sidste 4 aar har man fra Stortinget anmodet om at faa Spitsbergen-spørsmålet bragt op her. Det er ikke lykkedes. Det har ogsaa i utenrikskomiteen gang paa gang været fremme, at nu maatte man vel faa op i Stortinget spørsmålet om ratifikation eller ikke ratifikation av Spitsbergen-traktaten. Det har ikke været mulig at faa selve spørsmålet røket ut. Jeg har i møter for lukkede dører i forrige tre-aarsperiode flere ganger hat anledning til at uttale mig om spørsmålet og at anmode om at faa det utredet. Det later til at det er ganske ugjærlig at faa det gjort. Vi faar bragt ind her disse sekundære spørsmåal, som i virkeligheten i forhold til det politiske og nationale spørsmåal er saa overordentlig underordnede, men selve den store sak faar vi ikke ind her. Det vilde være langt lettere for Stortinget at ta standpunkt til disse spørsmåal, hvis man paa forhaand i hvert fald hadde drøftet ratifikasjonsspørsmålet; nu svæver vi i virkeligheten ganske i det blaa. At spørsmåalene angaaende rettighetene paa Spitsbergen maatte løses internasjonalt, det var jo givet, efterat Norge i 1907 og 1908 hadde innrømmet andre makter rettigheter paa Spitsbergen, som de makter tidligere ikke har hatt noget som helst rettskrav paa aa se tilgodesett. I 1870, da det første gang hevet sig en røst mot Norges hittil ubestridte og fulle suveranitet over Spitsbergen, kom den fra Rusland. Da Norge et kvart aarhundrede senere søkte aa faa spørsmålet løst, i 1895, da Rusland ikke var uvillig til aa finne en ordning som tilfredsstillet de norske krav, stanset spørsmålet paa svenskene, idet det var det svenske utenriksdepartement som den gang hindret at saken fant en for Norge tilfredsstillende løsning. Det var Sverige som ogsaa protesterte i Paris. Det var en svensk minister som blev satt inn i direksjonen for Northern Exploration Co. i 1919. jeg nevner disse ting fordi de ikke er uten interesse for denne sak, og fordi de er vidnesbyrd om at der er traade som fra dette enkle spørsmåal fører innover til et helt utenrikspolitisk nett, som Stortingets medlemmer plikter aa se maskene i. Jeg mener vi har en meget stor nasjonal og historisk interesse av ikke aa slippe andre til paa Spitsbergen. Det som er hovedinteressen for oss, det er at ingen annen makt kommer i besiddelse av Spitsbergen: men spørsmålet er jo i norsk politikk i virkeligheten henved 100 aar gammelt. I 1824 uttalte den store kommisjon som var nedsatt for aa gi en utredning av Finmarkens økonomiske spørsmåal, og som ogsaa stillet op det spørsmåal om man kunde gi avkall paa Spitsbergen, at Spitsbergen hadde en vital interesse for de nordlige landsdeler, og at vi under ingen omstendigheter kunde gi slipp paa den.

Jeg tror det vilde være rimelig, og det vilde være nyttig, om Stortingets medlemmer fikk sig forelagt en virkelig utarbeidet historikk over Norges forhold til Spitsbergen, og derigjennem blev sikrere satt istand til aa ta stilling til saken om ratifikasjon av Spitsbergenoverenskomsten. Man maa tenke politisk paa disse ting, og ikke bare økonomisk, og jeg tror ikke det er nogen særlig forutseende politikk likeoverfor

paagaenhet fra engelsk side, aa si at vi her bør holde oss, formelt iallfall, tilbake. Jeg hørte jo med tilfredshet at den ærede utenriksminister vil undgaa at vi fikk skinnet av aa ha innstillet driften ved Kings Bay-selskapet efter engelsk ordre, men jeg tror at vi ikke har nogen grunn til aa vise en altfor stor undfallenhet, og ikke grunn til aa vise en altfor stor hemmelighetsfullhet i behandlingen av disse spørsmaal. Det bør vel efterhvert begynne aa gaa op ogsaa for de smaa stater, at de har bare et eneste maktmiddel, og det er publicitet, det er offentliggjørelse, det er appell til den offentlige mening, det er nyttiggjørelse av verdenspressen, og den adgang de har til aa gjøre sig hørt i verdenspressen. Jeg tror ikke det er klokt av oss at vi skal holde oss tilbake i altfor høi grad for aa si hvad vi mener om Northern Exploration Co. og deres operasjonsmetoder, og for aa si hvad vi mener om den støtte den engelske regjering gir dette selskap.

Jeg tror at de interesser vi har av aa holde driften igang paa Spitsbergen, er større enn flertallet i komiteen har vært opmerksom paa, fordi den har anskuet saken utelukkende økonomisk og praktisk, mens saken i virkeligheten maa anskues først og fremst politisk og nasjonalt. Jeg for min del er hr. Egede-Nissen takknemlig fordi han tok dette spørsmaal op her paa den maate han gjorde. Jeg anser det for ganske paakrevet at Stortinget diskuterer dette spørsmaal paa en helt annen maate enn det kan gjøres paa grunnlag av denne proposisjon. Det er blitt efterlyst her i 1918 at vi maatte snarest faa det frem. Vaart land har historiske interesser i Ishavet som der nu skjæres inn i paa alle kanter; men vaare interesser i Ishavet er ganske umistelige for vaart land. De er ikke alene det siste vi har tilbake av det gamle norske herrevelde, men de berører paa en hel rekke intime punkter vaare livsinteresser ganske anderledes enn det fremgaar av kullspørsmålet naar man tar det isolert. Jeg haaper at det at vi har faatt denne proposisjon forelagt i aar, og at vi har faatt dette ordskifte idag for lukkede dører, maa føre til at vi faar bragt saken frem i sin fulle bredde, og faar den diskutert politisk og nasjonalt. Det kan ikke lenger skure paa den maate at regjeringen i aarevis fortsetter aa føre forhandlinger med Holland og andre stater, uten at det norske storting har hatt anledning til aa tilkjennegi om det er enig i at vi skal fortsette paa den maate, om det er enig i at vi skal godkjenne aa ta imot Spitsbergen under de vilkaar som blir budt oss, eller om vi skal gjøre et forsøk paa aa gjennomføre en nasjonal politikk i disse spørsmaal.

Aarstad: Nemndi var klar yver, at me ikkje kunde gjeva noko meir officiel fullmakt til riksstyret, enn den som ligg i tilraadingi her. Det er heilt korrekt det, som ordføraren i saki, hr. Blakstad, hev sagt, og soleis som den vyrde presidenten hev skyna honom, at riksstyret hev ei vidare fullmakt - enn det som ligg i sjølve ordi. Det hev fullmakt til aa taka dei steg, som er turvande til aa helda selskapi paa norske hender, og dersom det er turvande av den grunn aa taka upp drift, so er det sjølv sagt, at riksstyret hev

fullmakt til det. Det kan nok ogso vera andre omsyn, som kan tala for aa faa drift igang, og det bør riksstyret ogso taka med i reknestykket.

Utenriksminister Mowinckel: Det er visst overmaade meget riktig og sandt i det repræsentanten Hambro kom med om vort forhold til Spitsbergen, baade det historiske og det politiske. Jeg er ogsaa tilbøielig til at tro at Spitsbergensaken er fra første stund av grepet galt an; men det ligger jo før min tid. Utviklingen i Spitsbergensaken foregik i det 3-aar da jeg var borte fra Stortinget. Jeg har intet hat med den at gjøre. Hr. Hambro derimot har hat god anledning til at følge saken og til at gjøre sin indflydelse gjældende, og han maa kjende til hvorledes denne sak har været behandlet og hvorledes dens utviklingslinje har været, saa de bebreidelser han retter - jeg vet ikke mot hvem - kan i sin almindelighet falde ialfald med enkelte draaper tilbake paa ham selv. Den maate hvorpaa vi fik Spitsbergen 7de februar 1920, var sandelig beheftet med mange mangler og den har nødvendiggjort - ialfald har den norske regjering ment det og Stortinget har kjendt meget vel til det - disse endeløse forhandlinger for at komme til et resultat. Det forholder sig nemlig ikke ganske slik som den ærede repræsentant Egede-Nissen synes at mene, at vi kunde ganske rolig ha akseptert suvereniteten, og saa kunde vi la bergverksordning være bergverksordning, indtil vi kjørte os fast. Forholdet var jo det, at denne traktat av 9de februar 1920 indeholder saa mange kautæler og sikringsbestemmelser overfor alle de interesserte magter, at vi saa at si paa forhaand var bundet paa hænder og føtter. Skulde vi da likeoverfor det arbeide, som maatte drives deroppe, ikke ha bestemte veie at gaa efter saa hadde vi ubehjælpelig kjørt os fast og kommet op i de pinligste konflikter med de makter, som efter traktaten hadde de samme rettigheter til arbeidet deroppe som vi. Og det forholder sig ikke slik som hr. Egede-Nissen synes at mene, at den norske stat som saadan kunde ha optraadt og lagt under sig og arbeidet som var den en privat borger. Hr. Egede-Nissen henviser i denne forbindelse til hvad der staar i bergverksordningen. Og det er ganske sandt, at der staar "den norske stat", men bergverksordningen er jo endnu ikke kommet i orden, og det er netop den norske regjering som i bergverksordningen har villet sikre den norske stats rettigheter ved siden av borgernes. Vi maa nu, før bergverksordningen er kommet i orden og anerkjendt, rette os efter den traktat som vi selv har undertegnet. Og naar ikke bare denne regjering, men alle de regjeringer som har hat med dette at gjøre efter traktaten av 1920, har været saa ængstelig for at den norske stat skulde optræ som eier, saa er det fordi traktaten paa samtlige punkter bare indeholder bestemmelser om de høie kontraherende parters undersaatte. Det staar der overalt, og derfor har Norge ment, som den magt som skulde ha suvereniteten, at det var ikke heldig at den norske stat optraadte som direkte eier, direkte driver av arbeidet deroppe. Om dette er riktig gjort av den norske stat kan ikke jeg uttale mig om; men det har været den opfatning

som har været hævdet. Og jeg maa si, at naar man ser hvorledes dette er bygget op og hvorledes det har utviklet sig, har det vistnok været forstandig og vel betænkt at den stat, som selv har suvereniteten, ikke saa at si burde gjøre sig til part i de stridigheter og diskussioner som man er forberedt paa maa opstaa mellem rettighetshaverne og okkupanterne. Det vilde jo ikke været heldig om det hadde været den norske stat, som nu skulde gaa til proces eller strid med Northern Exploration Co., hvor udmerket end vor stilling vilde været vis à vis dette selskap. Jeg er tilbøielig til at tro, at Northern Exploration Co. er det som hr. Hambro har sagt det var. Jeg tror der er en masse humbug og en masse reklame med selskapet, men man kan være ganske sikker paa, at Northern Exploration Co. vil plaidere sin sak overensstemmende med traktaten for den kommission som blir nedsat, og hvor vi, som det land som har suvereniteten, bør holde os objektivt tilbake; for det vilde ikke ta sig ut om det land, som har faat suvereniteten efter traktaten, la sig for sterkt op i de stridigheter mellem okkupanterne, som er forutsat at skulle avgjøres av en objektiv domstol. Derfor kan nok Sverige ta aktier i store foretagender, men vi har maattet - ialfald har man fundet at vi burde være litt forsigtige. Hvorfor er vi ikke blit enige med Holland, sa hr. Egede-Nissen. Ja, hvorfor er vi ikke det? Vi har gjort hvad vi kunde. Hr. Egede-Nissen vilde vel ikke at vi skulde gi slip paa det standpunkt vi har indtat. Det er altfor viktig for hele Spitsbergens fremtid til at det skulde ske. Og naar hr. Egede-Nissen paaberopte sig saa sterkt det han sa for nogen dage siden om den gruppe vi staar i sammen med Holland, saa maa jo det ha trøstet ham, at vort forhold til Holland ialfald ikke er blit saa fast og saa bundent, som han synes at tro da han forleden dag talte om blokdannelser, at vi ikke kan ha vor selvstændige mening. Og det er sandt som det har været sagt, dette er virkelig meget viktige og meget vanskelige ting, og jeg tror man skal gi den norske regjering en viss frihet. Derfor er det jeg for min part vil be kommunisterne ta sit forslag idag tilbake, eller hvis de ikke gjør det, at det forslag ikke blir vedtat. Det maa være tilstrækkelig naar der fra den ærede ordførers mund her blir sagt, at regjeringen maa ha bemyndigelse til at sætte drift igang eller holde drift gaaende i den utstrækning som norske interesser tilsiger, og naar det blir understreket av Stortingets præsident, som det blev her, og naar endelig jeg for min part erklærer mig tilfreds med dette. Det er netop en slik bemyndigelse jeg synes den norske regjering skal ha. Den skal ha en viss frihet til at handle paa bedst mulig maate, men heller ikke mere end paa bedst mulig maate.

Nu synes det, hvis man skulde dømmer efter alle de artikler som er at læse i aviserne, at den norske regjering saa at si uten hensyn til økonomien bare skulde styrte millioner over Spitsbergen for at holde driften der gaaende. Nei, det den norske regjering skal gjøre paa Spitsbergen, det er at sørge for at disse rettigheter blir paa norske hænder, at suverenitetsspørsmålet blir løst snarest mulig, og saa faar man da se hvorledes disse ting økonomisk vil utvikle sig. Men jeg tror ikke at den norske regjering paa Spitsbergen mere

end andre steder skal være de store privatkapitalistiske foretagenders tjener; det tror jeg ikke. Der har været jobbet paa Spitsbergen som der har været jobbet her i landet, men jeg hørte ikke noget til, da de store foretagender her i landet stod paa spil - som sandelig har meget stor økonomisk betydning, og som baade har national interesse og arbeiderinteresse - jeg hørte ikke at det dengang blev hævdet, at den norske regjering skulde styrte til med millioner for at hjælpe de private spekulanter ut av de dumheter de hadde gjort. Og der har været gjort uhyre dumheter paa Spitsbergen, gruberne deroppe har været gjenstand for privat spekulation, og det vi træffer paa ved Kings Bay og det vi træffer paa ved Bjørnøya, det er akkurat det samme som vi træffer paa ved storindustrien i Norge. Men hvad regjeringen skal gjøre, det er saavidt mulig at sørge for - ikke av hensyn til de privatkapitalistiske interesser men av hensyn til de norske interesser - at disse store foretagender ikke gaar tapt for landet, og det har i hvert fald jeg for min part, saa længe jeg faar med disse ting at gjøre, et aapent øie for. Jeg tror der er mange og store interesser paa Spitsbergen, mange og store muligheter, men jeg tror ikke man skal overdrive dette og saa at si slippe regjeringen løs med ubegrensede millioner for at holde Spitsbergen oppe. Vi faar undersøke hvorledes Spitsbergen økonomisk ligger an, og det kan meget vel gjøres. Personlig tror jeg at Store Norske ligger svært godt an, og at det nogenlunde let vil kunne komme igang med ordinær drift. Jeg tror ogsaa at Kings Bay ligger godt an, og at det har store muligheter, ikke mindst paagrund av kullenes oljeholdighet. Hvad Bjørnøya angaar tror jeg det er overkapitaliseret, de har kjørt sig fast og der er nedlagt altfor mange penger, og det bør visselig helt omorganiseres før der kan bli ordentlig skik paa Bjørnøya. Man skal ikke altfor let la sig skræmme av disse mere eller mindre løse meddelelser om, at nu staar utenlandske kapitalister færdig med millioner disponible for kjøp. La os først se budene! Det er et almindelig fif, hvor det gjælder store private interesser, at man siger man kan sælge til utlandet. Det den norske regjering maa passe paa, det det gjælder, er at ha opmerksomheten henvendt paa disse ting og sikre dem paa bedst mulig maate. Jeg vet ikke, om vi nu atter igjen skal tale om de rent nationale og politiske spørsmal, - jeg vet ikke om der her har været anvist nogen anden vei end den som nu følges, nemlig at naar de underhaands og private forhandlinger med Holland ikke fører til noget, at vi da snarest mulig sammenkalder den kommission, som artikel 8 i traktaten fastsætter, for saa at faa dette løst paa officiel maate, og at vi da faar se hvad resultatet blir av kommissionens arbeide, hvilken bergverksordning vi faar, for at forelægge spørsmålet om ratifikation for Stortinget. Hr. Hambros rent private uttalelser mot mig, som i virkeligheten ikke hører det ringeste hjemme under denne sak, vil jeg bare korrigere derhen, at de var absolut urigtige fra først til sidst. Det var ikke i egenskap av "Norden"s formand jeg reiste til Stockholm. Jeg er ikke formand i foreningen Norden, har aldrig været det, jeg har ikke engang været fungerende formand, som

hr. Hambro titulerte mig. Jeg er medlem av foreningen Norden, og det er jeg glad for, for jeg mener at denne forening gjør et stort og nyttig opplysningsarbeide mellom de tre folk til bedste for fred og forstaaelse imellem dem. Og jeg vil anbefale hr. Hambro selv at gaa ind i den, han kunde kanskje gjøre lidt nytte for sig der han ogsaa. Min reise til Stockholm skyldtes den ting, at jeg er formand for den norske gruppe av det nordiske interparlamentariske forbund, hvor alle Stortingets medlemmer med undtagelse av kommunisterne og hr. Hambro er medlem, saa det er en ganske alsidig sammensatt forsamling jeg repræsenterer i min egenskap av dens formand. Det er ingen skam og ingen daarlighet at reise til Stockholm for at delta i disse møter; jeg har altid anset det for meget paakrævet, og jeg anser det for det den dag idag. Jeg vil lægge til, naar hr. Hambro paa sin noget letvinte maate har sagt og ogsaa skrevet, at jeg i de dage jeg var borte hadde forsømt mine pligter her hjemme, at intet blev forsømt, og at intet er blitt forsinket.

Mellbye: Jeg har hittil i min offentlige virksomhet ikke hatt anledning til at sette mig ind i Spitsbergenspørsmålet, saa det var av megen interesse for mig at høre den oversigt, som hr. Hambro gav, og likesaa at høre hr. Egede-Nissens indlæg. Det er vel ikke den mindste tvil om, at vi her har forsømt os ganske kollossalt. Den nationale og politiske renæssance, som vi oplevet efter 1814, fortsatte sig desværre ikke i de senere aartier, og der har vi jo store forsømmelser paa vor samvittighet. Da jeg i sin tid læste dette Spitsbergen-dokument, vil jeg si jeg blev ganske forskrækket over alle de kauteler og alle de paragraffer, som indskrænket den stakkars suverenitet, og jeg synes det kan være berettiget at karakterisere den hele overdragelse i likhet med general Lagerbergs ytring til kong Oscar: "Det var en kunglig gåfva, fast icke mycket dyrbar". Men allikevel mener jeg dette Spitsbergen-spørsmål for os har en overordentlig stor - jeg er enig i det - baade national, politisk og økonomisk betydning. Det er en fremtidssak. Jeg maa derimot ta bestemt avstand fra hr. Hambro, naar han klandrer at utenriksministeren var mødt op i Stockholm som formand for den norske gruppe av det nordiske interparlamentariske forbund, og likeledes at vi har været med i samarbeidet med de andre nordiske lande. Jeg kan ikke forstaa disse angrep. Jeg mener det netop maatte være en pligt for landets utenriksminister at møte op der, og jeg mener ogsaa, at netop saadanne spørsmål maatte egne sig fortrinlig til at løses i samarbeide. Staar vi der og sparker til hver vor kant, løser vi ikke saadanne spørsmål. Vi skal huske paa den ting, at dengang vi var saa lidet nationalt interesserte i vort land og lot alle disse spørsmål ligge, var der adskillig interesse baade i Holland og Sverige for Spitsbergen, og der kan derfor ligge nogen pirrelighet under der, der kan ligge en sort gammel interesse under der, som de maa se at komme over, og det tænker jeg de gjør bedst under venskabelige underhandlinger. Jeg vil slutte mig til hr. Hambro, naar han ønsket denne sak utredet bedst mulig; og jeg faar si, jeg er rigtig forbauset over at høre

her, at den ikke er utredet ordentlig. Jeg trodde den skulde være det efter alt det den har været fore her i forsamlingen. Jeg er likeledes fuldstændig enig i, at det var en stor fejl, at Norge i sin tid indbød til denne konference, men det er jo gjort desværre, saa det er ikke noget at tale om nu. Jeg vil si videre, jeg hadde tænkt under behandlingen av saken at ha git uttryk for nogen utilfredshet med den maate saken er behandlet paa av komiteens flertal og ogsaa i regjeringens proposition. Jeg kan ikke frigjøre mig for, at der aander en viss kjølighed gjennom baade propositionen og indstillingen. Jeg forstaar altsaa det, at dette er saa at si tilsigtet, at man skal være forsiktig paa dette omraade, og jeg vil da naturligvis jeg ogsaa bøie mig for utenriksministerens henstilling, uagtet jeg nok kan være adskillig enig med komiteens minoritet, naar de saa sterkt fremholder den nationale betydning i dette og ogsaa peker paa, hvor viktig det er for fremtiden at vi er selvhjulpne paa dette gebet. Siden jeg nu er inde paa saken vil jeg faa lov til at gi bare en ganske liten saklig opplysning. Paa side 27 om Kings Bay-kullene sier komiteen: "Komiteen tror imidlertid, at man ikke bør ha for store forhåbninger til av tjæreoljen å fremstille smøreoljer på grunn av tjæreoljens innhold av svovl." Jeg skal faa lov til at gi den opplysning, som jeg har fra dr. Gram, at der var nogen svovel i de prøver, som blev analysert, men det skrev sig bare fra en eneste fløts, ellers er Kings Bay-kullene omtrent fri for svovel.

Egede-Nissen: Det kunde jo synes mindre nødvendig at fremsætte forslag efter den erklæring som er fremkommet fra præsidenten, men præsidenten nikker dog for tidlig - for det gaar ikke an at undlate det. Jeg mener det er nødvendig, at vi faar frem det, som vi mener er rigtig her og ogsaa at paakalde almenhetens oppmerksomhet overfor de hensyn minoriteten har uttalt sig om, og den gruppe jeg repræsenterer kan ikke frafalde den dissens, som er fremholdt i indstillingen. Jeg er selvfølgelig ganske enig i enkelte av de ting, som staar i propositionen og enkelte av de ting som er uttalt av statsraaden, men der er dog meget i denne indstilling, som er likefrem galt, likefrem vildledende. Det kan godt være man sier her, det er med vilje vi stiller os kjølig, men man kan dog ikke gi vildledende opplysninger i ethvert fald, for derved ødelægger man jo almenhetens interesse for saken, og det forbeholder jeg mig at komme tilbake til under behandlingen for aapne døre. I min tid i militærkomiteen i de vanskelige aar blev det der undertiden gjort paa den maate, at man hadde en offentlig og en hemmelig indstilling, og man behandlet da hovedsaken for lukkede døre, og saa fik man en ganske kort historie for aapne døre. Men her har man valgt at fremlægge for offentligheten opplysninger som er - for at bruke et svakt uttryk, ikke vel funderet, og det gaar dog ikke an, og derfor maa man, forat det skal bli rigtig, si disse ting i et offentlig møte og det forbeholder jeg mig at gjøre. Man sier her, at regjeringen er bemyndiget til at sætte igang drift og det skal ikke nedlægges, men hele indstillingen gaar jo bare ut paa at nedlægge, og hvis man først nedlægger, selvom man

ikke har ment det og ikke i sommer og ikke i vinter holder driften gaaende der, saa blir gruberne ikke iorden, saa gaar taugbanen tilgrunde og det hele maskineri kommer ut av lave, og saa faar man endnu mindre oversigt og endnu mindre økonomisk motstandskraft end man har nu, og da er det klart at det er fuldstændig uriktig at gjøre dette. Regjeringen maa ikke ha bare en bemyndigelse i tilfælde de finder det riktig, men denne forsamling maa si enten for aapne eller lukkede døre, at regjeringen skal fortsatte driften paa disse felter. Det er sproget som der maa tales i!

Den ærede ordfører var meget fortørnet over det dokument som jeg hadde tillatt mig aa trykke. Jeg har bare gjort det samme som for eksempel hr. Otto Müller under debatten angaaende lektorlønningene.

Otto Müller: Jeg innhentet presidentskapets tillatelse.

Egede-Nissen: Jeg har faatt den beskjed at jeg som stortingsmedlem kunde la dette dokument utdele, men da man ikke hadde apparat til aa mangfoldiggjøre det, blev det trykt istedet, saa der er ingen forbrydelse i dette. Og hvad er det for et dokument? Et dokument som efter ordførerens egen anmodning er utarbeidet av Adolf Hoel, som er departementets ekspert paa dette omraade, det er bygget paa de officielle regnskaper. Men saa vil man gjøre det til en slags forbrydelse av mig at jeg lar dette dokument trykke. Nei, det er selvfølgelig min fulle rett aa gjøre det, og det er gitt at kontorchefen nok heller ikke hadde innlatt sig paa aa gjøre det, saa fremt han ikke var klar over at jeg hadde den rett som et hvert annet medlem av denne forsamling. Gudskelov kan vi da faa utdele paa vaare kollegers plasse de opplysninger som vi mener er nødvendige til sakens belysning.

Naar det skulde være tilstrekkelig bare med en bemyndigelse for lukkede døre, saa vil jeg bare si at vi lever da ikke i krigstid, og jeg maa si som en mann der ikke tilhører mitt parti uttalte, at det minner sterkt om en viss tidligere utenriksministers forhold til spørsmålet aa bære sig ad som man tilraader i dette tilfelle. Jeg fastholder ennu at naar vi har massen av de økonomiske interesser der oppe, saa vil det ikke ha været den risiko som under andre forhold aa akseptere denne traktat slik som den er. Statsraad Mowinckel skulde bevise at det ikke gikk an aa bære sig slik ad som jeg foreslaar, at Norge skulde kunne ta aksjene, og han sa at jeg hadde hentet min visdom fra bergverksordningen. Men da der ikke kom nogen antydning om at det i traktaten skulde være forbudt oss aa gjøre dette, har jeg underhaanden faatt rede paa det. Der er i hele denne traktat intet som forbyr oss aa gjøre dette, og hvorfor? Hvorfor har man ellers en voldgiftsrett som skal avgjøre disse ting? Muligens er det fordi at man tenker sig muligheten av at Norge er saa sterkt interessert i disse forhold. Derfor er det at formannen i denne kommisjon som skal avgjøre disse spørsmåal, skal være en danske. Men der er som sagt intet i hele traktaten som forbyr oss likesaa litet som Sverige aa gaa til løsning paa den maate

som jeg har antydnet, og det mener jeg er av stor betydning, for jeg er ganske enig med statsraaden - jeg tror det var ham - som uttalte at disse private selskaper maa ganske ordentlig reduseres, veldig reduseres. Det er ikke for aa gaa kapitalisternes erender at jeg taler Spitsbergens sak, men det kommer jeg tilbake til i det aapne møte. Statsraaden fikk det inntrykk at vi bare vilde styrte millionene over Spitsbergen, som han uttrykte sig. Det er ingenlunde tanken. Tanken er den at vi vil ha en fortsatt drift der oppe istedetfor en nedleggelse av feltene, og de millioner som er nødvendige til det, mener vaart parti at man maa stille til regjeringens disposisjon. Naar hr. Mellbye som saa elskverdig delvis sluttet sig til min opfatning her, uttalte at vi skulde løse dette spørsmal i samarbeide med Sverige, saa tror jeg ikke at han faar selv den varme unionist hr. Mowinckel med sig paa den affære. For dertil kjenner vi altfor meget til svenskenes revestrekker mot oss i Spitsbergenspørsmålet, alt, alt for meget. Det hadde vært fristende aa gaa inn paa grunnene til at vaart parti ikke interesserer sig for dette skandinaviske samarbeide, men jeg skal ikke komme inn paa det. Jeg skal ganske enkelt erklære at jeg for det punkts vedkommende helt slutter mig til hr. Hambro.

Presidenten: Det forekommer presidenten nu at debatten bringer meget litet nytt av interesse, og presidenten foreslaar derfor at tiden for de talere som er inntegnet, settes til 3 minutter.

Hambro: Jeg protesterer.

Presidenten: Det kan ikke debatteres, det kan alene voteres over presidentens forslag.

Hambro: Da forbeholder jeg mig aa tale for aapne døre.

Presidenten: Det er der adgang til.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes med stort flertall.

Hornsrud: Jeg finner grunn til aa gjøre opmerksom paa at et mindretall, hr. Krogh og jeg, har forbeholdt oss ved behandlingen av denne sak aa opta et forslag som tillegg til innstillingen, et forslag som lyder saa: "samt til aa holde driften vedlike i den utstrekning almene interesser krever." Saavidt jeg skjønner har den debat som er ført nu i væsentlig grad dreiet sig om hvorvidt dette forslag er berettiget eller ikke. Jeg kan tildels henholde mig til hvad hr. Egede-Nissen har uttalt, men jeg har dog et par bemerkninger at gjøre. Jeg forlangte ordet for at understreke hvad præsidenten uttalte. Han la motiver tilrette for dette vort forslag, motiver saa bestemte, at jeg var sterkt inde paa tanken om at vi ikke skulde opta vort forslag. Imidlertid har jeg forstaat mine ærede partifæller slik, at de mener vi skal fastholde

forslaget, og det tør vel ogsaa være rigtig av den grund, at det ikke har været mulig - ihvertfald i komiteen - at faa uttalelser som helt falder sammen med vort forslag. Jeg gjør mig antagelig ikke skyldig i nogen indiskretion ved at si, at vi - Krogh og jeg - fra først av var bestemt paa ikke at opta dette forslag under forutsætning av at komiteen for sin regning vilde si noget som faldt sammen med vort standpunkt. Men komiteens flertal negtet da absolut at si noget saadant. Vi hadde derfor ingen anden maate at fremtvinge debat om spørsmålet og fremtvinge sakens belysning paa end ved at stille forslag, som ga uttryk for at driften der oppe ikke burde indstilles. Det standpunkt har vi fremdeles. Vi mener at almene interesser tilsier at driften ikke stanser. Her gjelder det at gjøre os mest mulig selvhjulpne. Det gjelder ogsaa at holde arbeidslivet i gang av hensyn til arbeidsløsheten, som er stor nok før. Det vilde være mere end en tvilsom affære om man nu skulde stanse driften der oppe og la de folk som nu har faat den fornødne øvelse spredes for alle vinde. Der er vel neppe tvil om, at det vilde være til skade for driften og til skade for de arbeidende mennesker der oppe og til skade for vore nationale interesser i det hele. Komiteflertallets stilling er saa betænkelig at vi, Krogh og jeg, fandt det nødvendig at pointere hvad vi har gjort i dette vort forslag.

Det blev sagt av den ærede utenriksminister, at staten maatte være litt forsiktig her: man skulde ikke gaa spekulanterne til haande, man kunde ikke kaste pengene ut til spekulanterne. Deri er jeg aldeles enig med den ærede utenriksminister, og det vil komme til at ligge i hans hender eller i vedkommende statsraads hender, som faar med denne sak at gjøre, at hindre, at de midler som stilles til raadighet fra statens side for fortsatt drift der oppe ikke kommer til at tjene spekulanter, men utelukkende kommer til at tjene arbeiderne og vore almene interesser. Det staar ogsaa uttrykkelig nævnt i vort forslag, at det gjelder at holde driften oppe saalangt de almene interesser kræver.

Jeg ser at præsidenten ser paa klokken. Jeg beklager at man er gaat til denne tidsindskrænkning, som hindrer repræsentanterne fra at uttale sig om denne viktige sak.

Blakstad: Minoritetens talsmænd gaar ut fra, at majoriteten med sin indstilling mener at driften skal nedlægges der oppe, men de diskuterer da paa et helt falsk grundlag. Majoriteten uttalte under møtet i komiteen, at det var meningen at regjeringen skulde ha den bemyndigelse som var nødvendig for at sætte driften igang, hvis den fandt det forsvarlig og hvis den fandt det nødvendig for at disse herligheter skulde bevares paa norske hender og for at bringe paa det rene, hvorvidt der kunde tænkes en lønsom drift der oppe i fremtiden. Dette falder jo forsaavidt ganske sammen med hvad minoriteten ønsker. Forskjellen er kun den, at majoriteten var loyal likeoverfor den av utenriksministeren nu uttalte mening, som vi hadde paa følelsen laa under, naar propositionen var saa sparsom paa opplysninger som den var. Der er altsaa ingen forskjell forsaavidt mellem minoritetens og majoritetens oppfatning av spørsmålet.

Hr. Egede-Nissen nævnte, at der i dette tilfælde burde været fremlagt en hemmelig og en offentlig proposition. Det kan godt være, men komiteen maatte behandle den proposition som forelaa og maatte behandle den ut fra de synsmaater, som jeg gjorde gjældende første gang jeg hadde ordet. Videre uttalte hr. Egede-Nissen, at det dokument, som er omdelt og undertegnet av hr. Hoel, skulde være utarbeidet efter anmodning fra ordførerens side. Det forholder sig ikke ganske saa. Hr. Hoel spurte mig, om han skulde gjøre det, og da sa jeg, at det kunde ha godt gjøre, men han gjorde det altsaa ikke efter direkte anmodning av mig. Jeg antok at det kunde ha sin interesse for komiteen at se hvordan hr. Hoel anskuet tingene, men da vi var paa det rene med at vi ikke kunde komme ind paa detaljer var komiteen nødt til at la dokumentet ligge uten nærmere at drøfte det. Skulde vi ha gjort det maatte vi ha undersøkt, hvorvidt dokumentet kunde ansees for rigtig eller ikke. Det er ikke dermed sagt, at der skulde være nogen feil i dokumentet, men skulde det staa for komiteens regning maatte den selvfølgelig ha gjennomgaaet det grundig, forsaavidt der da foreligger tilstrækkelige data til at man kan eftervise og kontrollere hvorvidt tallene er rigtige.

Hr. Mellbyes uttalelse om svovlen i Kings Bay-kullene skal jeg faa lov til at komme tilbake til i det offentlige møte. - Hr. Hornsrud uttalte, at det var ikke mulig at faa komiteen med paa en uttalelse i den retning som minoriteten ønsket. Ja, det forholder sig saa. Ut fra de synsmaater som komiteflertallet hadde fandt vi ikke at burde gi nogen anden fuldmagt til regjeringen end den som den bad om og saa her i Stortinget nærmere utvikle, hvad vi mente med hvad vi skrev i indstillingen for derigjennem at gi regjeringen anledning til, hvis den fandt det forsvarlig og rigtig, at sette igang drift.

Krogh: Det forsøkes saavel fra utenriksministerens side som fra ordførerens side i denne sak at fremstille det saadan, som om der skulde herske enighet mellem mindretallet i komiteen og flertallet, - og at mindretallet burde være tilfreds med de erklæringer, som er git fra præsidenten og fra utenriksministeren. Det er imidlertid ikke tilfælde, at disse opfatninger dækker hverandre. Med hensyn til flertallets opfatning og saaledes som jeg har forstaat utenriksministeren, saa er det utenriksministerens mening, at driften kun skal holdes vedlike paa Spitsbergen, hvis det er ønskelig eller nødvendig for at bevare rettighetene for norske hender. Der er altsaa en sterk begrænsning i de momenter, som skal tale for en fortsættelse av driften. For hr. Blakstads vedkommende er stillingen den, at ved siden av dette moment, saa vil hr. Blakstad ogsaa tillægge det en viss betydning, om det er nødvendig at vedlikeholde driften for at kunne vinde erfaring til bedømmelse av spørsmålet om grubefelternes lønsomhet. Men hvis man skulde finde, at det ikke er nødvendig, saa synes hr. Blakstad, at da er spørsmålet om drift ikke aktuelt paa Spitsbergen. Hvis det altsaa ikke er nødvendig for at bevare rettighetene, hvis det ikke er nødvendig for at kunne konstatere, hvorvidt gruberne er lønsomme at drive eller ei, gaar saavel regjeringspropositionen som flertallets

indstilling ut paa, at da skal der ikke være drift paa Spitsbergen, ialfald ikke foreløbig, indtil Stortinget har sagt noget andet. Det er det, som vi i mindretallet ikke paa nogensomhelst maate kan være med paa. Der spiller saa viktige andre almene interesser ind i dette spørsmaal, at man kan ikke se det bare ut fra denne snevre synsvinkel, og ikke er der fra utenriksministerens side heller fremført nogen grunde, som skulde tale imot, at vort forslag skulde komme under votering. Der er ikke nævnt at nogen utenrikspolitiske betænkeligheter, som skulde stille sig hindrende i veien for at vedta vort forslag. Tvertimot, den stilling, vi er kommet i, maa snarere bedres, ved at vort forslag vedtages, end ved at det forkastes. Til dette kommer endvidere, at utenriksministeren ikke behøver at være nogen frygt for, at vi kommunister skulde være interessert i, at disse bedrifter økonomisk skal hjælpes paa fote for at de overkapitaliserte værdier skal paaføre befolkningen en rentebyrde eller noget lignende. Det er selvfølgelig en underforstaaelse saavel fra vor side som fra de andres side, som er interessert i, at driften deroppe skal fortsætte, at regjeringen forstaar, at det er ikke for at vareta de enkelte spekulationsinteresser, som kan være stukket ned i Spitsbergenforetagenderne, men det er for at vareta de almene interesser, som knytter sig til kulfelterne deroppe i forbindelse med arbeidslivet, i forbindelse med den nationale selvhjulpenhet paa dette produkts omraade, - det er de interesser, som regjeringen er sat til at vareta. Og hvis regjeringen ikke i tilstrækkelig grad gjør dette, men gaar de kapitalistiskes erinder, skal vi selvfølgelig vite at dra dem til ansvar for det.

Ivarsson: Den knappe tid, jeg raader over, gjør, at jeg nu maa indskranke mig til kun at tale om et par enkelte ting, som jeg ikke godt kan nævne under en offentlig debat.

Jeg vil da først faa si, at efter private, men absolut paalidelige opplysninger, jeg sitter inde med, tror jeg, hr. Hambro har ret i den maate, hvorpaa han vurderer dette engelske selskap "The Northern Exploration Co.", og jeg tror ogsaa, at hans vurdering av dette selskaps krav paa eiendomsretten til felterne deroppe i enhver henseende er riktig. Saavidt jeg forstod den ærede utenriksminister, saa mente han, at i disse forhandlinger, vi nu staar i med andre magter med hensyn til Spitsbergen-spørsmålet, saa vilde det kunne skade os, at vi her optraadte bestemt, det vilde være sikrest, at vi holdt os tilbake og var forsigtige. Jeg er av den oppfatning, at ganske det motsatte er tilfælde. Jeg tror, at det, som der hittil kan klages over fra norsk side i dette spørsmaal gjennom de mange aar, det har været oppe, er altfor megen forsigtighet, altfor megen uldenhet - om jeg maa bruke det uttrykk - i vor utenrikspolitikk, man har været saa ængstelig for at vade ut lit av frygt for at faa vand over støvlerne, og jeg tror, at dette nu viser sig at være en for norske interesser alt andet end tjenlig politikk. Utenriksministeren mente, at naar man nu lot arbeidet fortsætte i sommer i Kings Bay, skulde man dermed ha udelukket den utlægning av regjeringens holdning, at den vilde gi etter

for de engelske krav. Men jeg er ganske sikker paa, at hvis arbeidet stanser til høsten, saa vil de paa den anden side akkurat like fuldt utlægge det paa den maate, de vil betragte det som et utslag av undfaldenhet fra den norske regjerings side, de vil betragte det paa den maate, at vor regjering er blit skjør i knærne, fordi den har faat en note fra den britiske minister i Kristiania. Jeg beskylder ikke regjeringen for at være det, det være langt fra, men det kan bli utlagt paa den maate av de folk, som her har interesser, der krydser vore.

Jeg vil ikke nu komme nærmere ind paa den foreliggende indstilling, den skal jo behandles for aapne døre, men jeg vil allerede faa sagt, at hvis mindretallet fastholder sin dissens, vil jeg stemme for mindretallets forslag.

Hambro: Jeg blir nødt til for aapne døre at komme ind paa forskjellige spørsmål, som formentlig utenriksministeren ønsker skulde behandles for lukkede døre, men jeg kan ikke la mig avskjære av en vilkaarlig tilbakevirkende begrænsning av taletiden. Jeg er nødt til i de 3 minutter alene at faa si et par replikker til utenriksministeren. Jeg vil da først si, at jeg har ikke rettet nogen bebreidelse mot nogen enkelt mand, hverken mot den fungerende utenriksminister eller mot nogen anden for det som har været gjort eller ikke gjort i Spitsbergen-spørsmålet. Jeg har beklaget en hel politisk linje som har været fulgt, en mangel paa historisk og national træning i vor politik, som det later til at være meget vanskelig at faa oparbeidet. Og jeg gjentar hvad jeg sa isted, at utenriksministeren neppe vil kunne rette nogen bebreidelse mot mig for ikke at ha søkt at bringe frem Spitsbergen-spørsmålet i de forløpne tre aar. Jeg har tat det op hver gang der har været anledning til det, og da jeg kom ind i utenrikskomiteen tok jeg op spørsmålet der og anmodet den da fungerende utenriksminister om at faa det op. Jeg har efterlyst spørsmålet under de forskjellige trontaledebatter og debatter om utenriksbudgettet, men det er endnu meget vanskelig at vække nogen levende interesse i Stortinget for spørsmål som ikke er partipolitiske, og Spitsbergen-spørsmålet har intet med partipolitikk at gjøre. Og de ting jeg har sagt har heller ikke noget med partipolitikk at gjøre. Og hvad jeg uttalte om utenriksministerens stilling i den interparlamentariske gruppe var heller ikke ment, ihvertfald, at skulle ha noget personlig præg. Jeg mener principielt, og jeg har hævdet det under forskjellige utenriksministere av forskjellige partier, at den mand som er landets utenriksminister skal ikke være formand i nogen interparlamentarisk gruppe, og det er en utilbørlichkeit, at Stortinget tillater det. Han skal være norsk utenriksminister og intet andet. Det er et grundsyn jeg har, og det kan ikke ændres, hvem der end er utenriksminister.

Jeg nævnte de forskjellige spørsmål vedrørende svenskernes forhold til Spitsbergen. Det er mulig jeg kunde misforstaaes derhen, at jeg mente at ha sagt, at Lagerkrantz var svensk minister i London. Lagerkrantz var tidligere svensk minister i Washington. Men da dette spørsmål var oppe i 1919

blev der fra Hagbarth Lund og mig paatalt den maate hvorpaa de svenske og de engelske interesser var amalgamisert. Jeg har bare faat fat i endel av referatet. Repræsentanten Hagbarth Lund uttalte dengang at de svenske eiere var villige til at selge sine interesser. Og jeg supplerte det med at si: "De har allerede solgt dem. Jeg fik igaar meddelelse fra London om, at Northern Exploration Company har kjøpt alle de svenske interesser ved Braganza Bay og at Northern Exploration Company har erhvervet en større part aktier i aktiebolaget "Svenska kolfelter", og Northern Exploration Company har benyttet denne amalgamisering med de svenske interesser til at faa sat ind i sin direktion en typisk repræsentant for den energiske og dygtige storsvenske paagaenhet, den tidligere minister Lagerkrantz i Washington." Altsaa: De som nu eier aktierne i de svenske selskaper, som endnu bestaar paa Spitsbergen, er paa den ene side den svenske stat og paa den anden side Northern Exploration Company - muligens med et par private aktionærer imellem. Jeg mener, at naar man nævner disse faktiske ting her, naar man nævner hvorledes der fra svensk side er protestert i Paris og peker paa disse ting her, har man virkelig krav paa at baade utenriksministeren og andre er opmerksom paa det. Jeg respekterer i høieste grad svenskerne for den energiske og paagaende maate, hvorpaa de driver sine nationale interesser. Jeg beklager bare, at man ikke altid fra norsk side har den samme forstaaelse. - Saa er det en enkelt ting jeg maa faa nævne her for lukkede døre til illustration av Northern Exploration Company - jeg ser det delvis som et led i deres arbeide - at England under krigen sendte ut et krigsskip for at demolere den norske traadløse station paa Spitsbergen. Det var bekjendt nok dengang, at naar vi undgik det, skyldtes det ikke, at regjeringen ikke var rede til at vise undfaldenhet, men det skyldtes at telegrafdirektør Heftye møtte op og sa, at hvis de gjorde det skulde han "raise hell" over den ganske verden. Jeg tror at vi skal mindes disse forskjellige overgrep som har været forsøkt, og se dem i sammenheng.

Foshaug: Jeg tror baade hr. Hambro og hr. Egede-Nissen har ret i sine betragtninger over dette spørsmål. Naar man læser igjennem de dokumenter som er forelagt fra minister Wedel-Jarlsberg i forrige periode om behandlingen av Spitsbergensaken og ser paa den maate, som baade de svenske og andre nationers repræsentanter tok det paa for at søke at lægge hindringer i veien, synes det at staa klart for mig, at det vil være ganske utænkelig at man skal fortsætte paa denne linje og la det drive og saa søke bare gjennom venskabelige diplomatiske forhandlinger at faa spørsmålet løst. Det vil komme til at bli en lite tilfredsstillende løsning. Ved at følge utenrikspolitikken saa godt det har ladt sig gjøre for en menig mand, har jeg faat det indtryk, at alle disse venskabelige diplomatiske forhandlinger i grunden er et eneste stort intrigespill. De nationer som enkelt og bestemt hævder sin ret og søker at drive sine saker igjennem, de naar som regel frem, mens de som er undfaldende og lar det gli og søker paa venskabelig maate at ordne det, som regel ogsaa trækker

det korteste straa. Det er ganske klart, naar man tænker paa Spitsbergen, saadan som det har artet sig for hele det norske fangstliv og alle de interesser som Nord-Norges befolkning gjennem mange, mange aar har hat paa Spitsbergen, vil det ta sig litt rart ut, naar man nu stiller sig, saadan som baade komiteens flertal og propositionen gjør, - ganske kjølig til disse spørsmaal. Og hvis jeg hadde den opfatning, at det var rigtig at gaa den vei som utenriksministeren pekte paa: det at være forsiktig og forhandle med Hollænderne, det at vente og se - hvis jeg hadde den opfatning, vilde jeg ikke ha gaat med paa mindretallets forslag, men netop fordi det er min personlige opfatning, at hvis vi viser at vi virkelig har interesser og at Norge er villig til at ofre noget for disse interesser, saa vil der staa mere respekt av det end at ta det paa den maate som utenriksministeren har antydnet.

Hr. utenriksministeren pekte paa, at det var private selskaper og at det var privat spekulation. Ja, vel, det har nok været spekulation her med hensyn til disse grubeselskaper som andre steder, men der er en smule forskjjel paa denne spekulation og spekulationen i andre ting her i landet, og det er, at gjennem Spitsbergen kulkompanier bringer man kul hjem til landet, man bringer hjem en artikkel, som vi ellers er nødt til at kjøpe for millioner fra andre lande. Og for hele kysttrafiken, for hele det nordlige Norge vilde det være av uhyre stor betydning, om vi kunde tilgodese vort kulbehov gjennem vore egne arbeidere, vore egne folks drift, det er min opfatning av det.

Chr. Platou: Saken er for mig kommet i en litt vanskelig stilling derved at mindretallet erklærer, at det vil opretholde sit forslag. Jeg var nemlig gaat ut fra den ting, at de forklaringer som var git fra komiteens flertal baade gjennem ordføreren og gjennem formanden samt den uttalelse som faldt fra præsidenten og endvidere de uttalelser, som kom fra utenriksministeren - jeg var gaat ut fra, at disse tilsammenlagt vilde gi helt ut den bemyndigelse som regjeringen ønsket, nemlig til ogsaa at utrede utgifterne ved driften av gruberne deroppe, hvis norske interesser tilsa, at saa skulde ske. Og med norske interesser mente jeg da, at man ogsaa maatte involvere hensynet til arbeidernes interesser, naar disse er av væsentlig art, og likeledes maatte man involvere interessen i gruberne, idet det er en stor norsk interesse, at man bevarer gruberne deroppe i den tid, som skal gaa hen inden man faar forelagt saken paany til næste aar, bevarer dem saaledes, at de ikke kommer til at lide skade. Det er en norsk interesse stor nok, skulde jeg mene. Og jeg mente da, at der ikke skulde foreligge nogen grund for at opretholde den dissens, som findes i komiteen. Det kan være mange, som kanskje har set det paa samme maate som jeg, og som hadde ønsket at kunne votere for mindretallets forslag, men som fandt ikke at burde gjøre det, særlig efter denne erklæring fra regjeringen, at den ansaa det heldigst at den kunde faa denne bemyndigelse i hemmeligt møte, og at det dermed skulde ha sit forblivende. Vi kommer derfor i den stilling, naar dette forslag blir optat, at vi blir nødt til at votere imot

det av hensyn til den erklæring, som statsraaden har git, men jeg vil da si, at mit votum i saa tilfælde ikke er at forstaa saaledes, at jeg er imot at regjeringen utreder utgifterne til fortsatt drift, og hvis der er mange, som er i samme tilstand som jeg, maa altsaa eventuelt en saadan beslutning av Stortinget ikke av regjeringen bli opfattet derhen, at man vil ta tilbake den bemyndigelse, som regjeringen har faat i hemmelig møte om ogsaa eventuelt at utrede utgifterne ved grubernes drift. Det er det jeg vil ha forklaret til forstaaelse av min stemmegivning i saa tilfælde.

Blakstad: Den ærede representant hr. Krogh sa, at forsaavidt regjeringen fandt, at det ikke var nødvendig eller ønskelig at bevare disse felter for norske interesser, kunde man la være at sette dem i drift. I komiteens indstilling staar det tydelig og klart "bør det ligge i landets interesse, at disse kulfelter ikke blir overdraget fremmede retssubjekter". Vi har paalagt regjeringen, at den skal sørge for, at de ikke blir overdraget fremmede retssubjekter, saa regjeringen kan ikke undskylde sig med, at den mener, at de ikke kan ha interesse for os. Hvis regjeringen ræsonnerer saa og handler ut fra det, handler den stik i strid med indstillingen. Saa har det fra 2 talere, fra hr. Mellbye og nu sidst fra hr. Foshaug været uttalt, at komiteen har stillet sig meget kjølig til disse ting. Jeg vil be herrerne læse indstillingen med eftertanke. Der staar bl.a. paa side 26: Det maa derfor erkjendes, at kullene, dette overordentlig vigtige hjelpestof i industrien, foruten i dampskibs- og tildels i jernbanedriften ogsaa ved en række mere almene behov alletider vil komme til at spille en fremtrædende rolle". Og videre: "Vor tid synes i sterkere grad end før krigen at ville bli præget av kampen om raastoffene, og det vil derfor være av den største betydning for et lands saavel økonomiske som kulturelle utvikling, at det er i besiddelse av raastoffer, hvorav et av de viktigste uten sammenligning maa sies at være kul." Og endelig paa side 27: "Komiteen vil derfor anbefale, at regjeringen under de undersøkelser, som nu agtes sat igang, særlig har sin opmerksomhet henvendt paa at tilveiebringe alle data og opplysninger, som maatte ha betydning for bedømmelsen av hvorvidt det kan antas at der er muligheter tilstede for en økonomisk lønsom drift, særskilt utredet for hvert selskap, saaledes at - om statsmyndighetene i sin tid skulde komme til at bestemme sig for i en eller anden form at delta i grubernes utnyttelse - der da med størst mulig sikkerhet kan træffes det rigtige valg." Jeg skulde tro, at komiteens flertal saa langt fra har stillet sig kjølig til saken. Vi har i de sterkest mulige ordelag hævdet, at disse ting er av den aller største betydning for vort land, men vi kræver, som jeg mener vi alle bør kræve, at vi faar dette saaledes utredet, set fra et økonomisk synspunkt, at vi ikke gaar hen og gjør dumheter etterpaa. Det er det komiteens flertal har krævet, og det er det jeg mener alle burde kræve, for det hjelper litet om der er millioner paa millioner av tons kul oppe ved Nordpolen, de er intet værdt og det er spørsmålet om driftens lønsomhet vi har bedt om at faa en utredning av. I den utstrækning som

regjeringen finder det nødvendig at sætte drift igang for at klarlægge dette spørsmål og likeledes for at hindre at det gaar over til fremmede retssubjekter har regjeringen fuldmagt til at handle.

Utenriksminister Mowinckel: I anledning av det, som den ærede repræsentant Platou sa, skal jeg gjerne gjenta - hvad der ogsaa hadde været min agt at gjenta for aapne døre - at efter den ærede ordførers uttalelse - som jeg gaar ut fra, at ordføreren ogsaa vil gjenta for aapne døre og efter den tilslutning, som præsidenten ga dem - at jeg forstaar det slik, at regjeringen har bemyndigelse, uten at der derved behøver at vedtages noget specificert forslag, til at holde driften ved disse gruber i gang, saa længe som norske interesser tilsiger, at de holdes i gang. Det maa jo være klare og greie ord, og handelsdepartementet har i det aar, jeg har hat med det at gjøre, virkelig strukket sig meget langt for at holde disse ting flytende. Men der er visse grænser, og de grænser tror jeg, vi alle skulde være enige om at holde, og det er, at det det ikke gjælder her, er at holde private spekulationsinteresser oppe. Og jeg er bange for, at hvis kommunisternes forslag vedtages her, - hvis de ikke tar dette forslag tilbake - blir det først og fremst til underbygning av og til fordel for disse private spekulationsinteresser, som banker saa sterkt og saa hyppig paa statens dør. De kan, om Stortinget beslutter dette og siger værsgod, be om hvadsomhelst, og da staar ikke regjeringen saa sterkt, saa uavhengig og saa selvstændig, som den bør staa i disse viktige spørsmål. Der har sandelig ikke manglet interesse fra regjeringens side hverken likeoverfor Store Norske eller likeoverfor Kings Bay eller likeoverfor Bjørnøen, men min opfatning har været den, at spekulasjonen og de overdrevent mange penge, som er sat ind i disse foretagender der oppe, kan vi ikke mere hjelpe, end vi kan hjelpe den slags spekulationer paa fastlandet. Men de norske eiendomsinteresser - det at hævde Norges interesser - det har vi arbeidet for saa langt som mulig. Og vi sitter inde med dokumenter og sikkerheter, som gjør, at disse eiendommer ikke kan gaa ut av Norge uten den norske regjeringens samtykke. Jeg synes, man skal være litt forsiktig med at gi en regjering mere end det, den ber om. Naar denne regjering faar saa sterk tilslutning av komiteens ordfører og av Stortingets præsident; set paa bakgrund av, hvad jeg har sagt før, tror jeg, at alle skulde være tilfreds.

Og ogsaa med hensyn til de mange internationale spørsmål, vi staar oppe i tror jeg ikke, det er saa heldig, at Stortinget saa at si siger: Dere skal drive dette. Det tror jeg ikke er heldig. Jeg tror, at ogsaa her skal man gaa frem med en viss forsigtighet; men at gaa frem med en viss forsigtighet er ikke det samme, som hr. Ivarsson synes at mene: at man er ubestemt og vaklende. Jeg har hele tiden indtat en meget bestemt og fast holdning i Spitsbergens spørsmålet, og jeg agter fremdeles at indta en fast holdning der. Men det hindrer ikke, at man skal være forsiktig med at ro sig saa langt ut, at man kanskje faar et tilbakeslag. Og man skal huske paa, at Kings-Bay-forholdene,

enten vi vil det eller ikke, kommer for en international domstol. Det blev sagt av hr. Ivarsson, at hvis arbeidet stopper op, vil det utlægges som undfaldenhet. Nei, denne ting vil ikke ha noget som helst at gjøre med retsforholdene paa Spitsbergen. Hvis man kommer f.eks. til det resultat, at det ikke er lønsomt eller rigtig at drive Kings Bay med fuld vinterdrift for neste aar, vil enhver kunne se og regne sig til, at det skyldes kun økonomiske forhold, hverken mere eller mindre.

Nu ser det saadan ut, saa vidt jeg kan regne mig til - som jeg sa i mit første foredrag - at driften ved Store Norske ligger godt an, og med en liten haandsrækning fra staten, med en liten omlægning av den økonomiske basis - at statens interesse gaar over i pantobligation i stedet for at man direkte kræver bidrag - saa vil Store Norske forhaabentlig komme paa benene og drive rationelt og godt. Kings Bay har mange gode muligheter, og der har vi ogsaa gjort, hvad vi kunde for at støtte, ikke mindst ved kjøp av kul. Og ogsaa med hensyn til de eksperimenter, som der drives med Kings Bay-kullene nu, er der store muligheter; vi er fuldt opmerksomme paa det, og vi er meget glad for den store interesse underbygget av den almindelige opinion, som har gjort sig gjældende her i Stortinget, og som gjør, at vi kan strække os langt. Ved Bjørnøen tror jeg, man skal se tiden litt an og være forsigtig med at lægge penge ned i Bjørnøen, til trods for at den er saa vanskelig stillet. Hvad Norske Kulfelter angaar, er de fallit; men staten har magt til at gjøre sine interesser i dem gjældende.

Egede-Nissen: Det er den store fare ved, at man enten nu skal nedlægge eller halvt nedlægge eller drive med reducert drift, at man da - det er jeg ialfald bange for - ikke kommer til at ta disse gruber op igjen, og derfor er det, jeg mener, de maa drives med den fulde kapacitet av gruberne, slik at man kan faa en virkelig erfaring for, om driften er lønsom. Det mener jeg er den store forskjjel mellem vort standpunkt og det, statsraaden her har faat bemyndigelse til. Jeg skal ikke si mere for lukkede døre. Derfor er det, jeg mener, at gruberne maa drives baade med sommerdrift og med vinterdrift. Og jeg skulde tror, at det i denne sak skulde være en betydelig pekepind for den ærede utenriksminister, at hele Nord-Norge - derom er jeg aldeles overbevist - at hele Nord-Norge uten hensyn til politisk avskygning staar sammen om at betegne dette som en sak av den aller største betydning.

Hambro: Efter de uttalelser, som er faldt i dette møte, maa man vel gaa ut fra, at mindretallets forslag ikke vil bli vedtat, og jeg vil da henstille til mindretallet ikke at ta det op for aapne døre. Det maatte vel kunne gaa an, at det blev tat op her, og at vi fik en votering her. Falder det forslag for aapne døre, vil jeg anse det for meget uheldig, og jeg skulde ønske, at man kunde undgaa at faa det under votering for aapne døre. I hvert fald mener jeg, at man bør ta en prøvevotering for lukkede døre for at se, hvorledes

stillingen er. Et slikt forslag, som blir forkastet vil etter mit skjøn gjøre positiv skade.

Egede-Nissen: Saafremt denne innstilling hadde vært skrevet paa den vis at den hadde vært - gjerne en konfidentiel, men helt ut og i alle dele korrekt innstilling kunde jeg ha slaat mig til ro. Men naar der foreligger en innstilling som efter min bedste overbevisning og med mit kjendskap til dette forhold paa saa mange maater er saa misvisende, saa kan jeg ikke slaa mig tiltaals med det. Det kan jeg ikke gjøre. Nu kan vi jo iøvrigt, naar man kommer til det aapne møte se hvordan debatten falder ut, og hvis det blir en anledning til at opgi det dissenterende votum, saa har jeg ikke det mindste mot det. Men jeg anser det overordentlig farlig, som en meget meget farlig sak. Faar jeg lov at tilføie at jeg da likesaa gjerne vilde ha set at hele saken hadde vært avgjort i sin fulde bredde i hemmelig møte, end at der skulde gaaes frem paa den maate som her er antydnet.

Blakstad: Jeg er som ordfører ganske avskaaret fra at imøtegea hr. postmester Egede-Nissen naar han nu gjentagne gange sier at der er flere unøiagtigheter og flere feil i innstillingen. Jeg forbeholder mig da at komme tilbake til det i det offentlige møte. Jeg kan som sagt ikke imøtegea noget som jeg ikke vet hvad er.

Krogh: Vi savner i de erklæringer som er kommet saavel fra ordføreren som fra utenriksministeren visse uttalelser som er nødvendige hvis vi overhovedet skal kunne frafalde vort forslag. Jeg vil faa lov til at peke paa hvad Norsk Industriforbund i sin skrivelse av 12. juli selv anfører: "Aars arbeide og omkostninger vil tapes, hvis driften av mangel paa likvide midler maa stanse. Selv en midlertidig nedleggelse av driften vil medføre overordentlige tap. Det er derfor av største betydning at saadanne eventualiteter unngaaes, og Stortinget vil styrke vaar nasjonaløkonomi om det her yder sin medvirkning til aa bevare disse aktiva for landet." Der er hverken fra komiteens ordførers side eller fra utenriksministerens side sagt de ting at disse momenter kommer ind under begrepet "norske interesser". Saa er der likeledes i skrivelse fra Den norske ingeniørforening sagt: "Selv en midlertidig nedleggelse av driften, som foreslaat i proposisjonen, vil medføre store tap og ulemper. De forskjellige selskapers organisasjoner, som er bygget op paa grunnlag av dyre erfaringer under forhold hvor industri aldrig tidligere har vært forsøkt vil ødelegges. De øvede og med de særegne forhold vante arbeidere og formenn vil spredes og vanskelig kunne gjenvinnes for selskapene. Desuten vil de store maskinelle anlegg, saavel i grubene som i dagen, ta skade under en driftsstans, spesielt under de klimatiske forhold det her gjelder." Til dette har vi ogsaa anført at spørsmålet maa ses i belysning av situationen i Nord-Norge og i belysning av de arbeideres forhold som ikke kan skaffes arbeide i landet. Da maa det av erklæringerne fremgaa at man vil tillægge disse momenter vegt i bedømmelsen av spørsmålet

fortsat drift eller ikke. Hvis ikke kan vort forslag ikke tas tilbake.

Wrangell: Jeg har faat det indtrykk av denne debat - spesielt med hensyn til spørsmålet om den stilling komiteen har tat til denne sak - at det er utenriksministerens og komiteens opfatning at her maa man ikke stille det økonomiske i det lys at det skaffer os vanskeligheter ved de forhandlinger som skal paagaa. Jeg mener det er en ting man maa ta hensyn til. Man bør ikke stille det i det lys her at det er en saa brilliant forretning at Norge under ingen omstendigheter maa slippe den. Har jeg ret i det indtrykk jeg der har faat, saa synes jeg ikke der er noget i veien for at vedta mindretallets indstilling. Jeg vil gjerne høre, om ikke det var riktig; spesielt vil vel ordføreren, tænker jeg, kunne uttale sig om dette. Jeg er nemlig ogsaa av den opfatning at det er farlig å stille det i et for florissant lys.

Blakstad: Ja, den ærede representant hr. Krogh læste op erklæringer fra Norsk industriforbund og fra ingeniørforeningen. Vi har jo netop latt begge de skrivelser trykke som bilag til indstillingen, hr. præsident. Dermed har vi selvfølgelig ment, naar vi har tillagt dem den betydning at vi har latt dem trykke, at da plikter selvfølgelig regjeringen ogsaa at ta hensyn til det. Det staar skrevet der. Vi har ikke anset det som saa værdiløst at vi ikke vilde ofre sværte paa det. Saameget synes jeg de herrer skulde begripe. Med hensyn til hvad hr. Wrangell sa, saa er det da en gammel erkjent sats, at hvis det er noget man sætter pris paa og vil ha fat i, saa gaar man ikke paa gater og stræder og fortæller alle mennesker at dette er gode greier, dette vil og maa vi ha. Nei, man tier helst stille med det.

Egede-Nissen: Det er en saadan god lurepolitikk det som vi snyter os selv med, hvis vi skal drive det altfor langt. Det er mulig det gaar i det private, men jeg tror ikke det gaar og det burde ialfald ikke gaa i arbeidet nationerne imellem. Vi ser jo ikke andet end at Holland kjæmper for sine ting, England kjæmper for sine - hvorfor i al verden skal ikke vi ogsaa kjæmpe for vore saker? Da vil det, som hr. Hambro sa, bli kjent utover, at vi arbeider for dette, da faar de respekt for det da. Derfor tror jeg ikke, vi skal behøve at være saa ængstelige for det. Men hvis man mener, at det ikke skal være nogen gêne for Stortinget, at man vedtar vort forslag, naar det bare ikke sker for aapne døre, saa kan jo Stortinget stemme for vort forslag her da, saa faar jo regjeringen en fuld bemyndigelse - det var jo det, hr. Mowinckel vilde ha, var det ikke saa? Nei, det er det, han ikke vil ha, det er saken, og der er en forskjell her; det skal ingen komme bort fra.

Der tales gjentagende om spekulantinteresser. Jeg skal i det offentlige møte tilstrækkelig belyse, hvor litet vi ønsker at gaa de private spekulanters erind, det kan hr. Mowinckel være ganske forvissat om; men jeg faar lov til at tilføie til de erklæringer, som er trykt, og hvad der er sagt, at Norsk

Møte for lukkede dører, Stortinget 24. juli 1922

arbeidsmandsforbund, som representerer arbeiderne paa Spitsbergen, enstemmig har henstillet til vor gruppe at gjøre alt, hvad vi kan, forat der skal bli fuld drift paa Spitsbergen.

Præsidenten erklærte derpaa debatten for avsluttet og protokollen oplæstes uten at foranledige nogen bemerkning.

Efter forslag av præsidenten besluttetes enstemmig, at intet av forhandlingerne blir at offentliggjøre.

Møtet hævet kl. 7.35.